

Naam student: Bart Fraanje
Studentnummer: 3904954
Cursuscode: OZS-III – GE3V14052
Docent: dr. A.J. van den Hoven van Genderen
Datum: 5 januari 2015
Aantal woorden: 9.927

Het mislukte beleg van Damascus in 1148

Middeleeuwse en moderne verklaringen nader bekeken

Geen enkele expeditie in de Middeleeuwen was zo teleurstellend als de Tweede Kruistocht. Nadat gehavende legers in 1148 het Heilige Land bereikten, werd besloten om Damascus aan te vallen. Na vijf dagen was het beleg afgelopen, waarmee een hoopvolle expeditie in een grote teleurstelling eindigde.

Zowel auteurs uit de twaalfde en dertiende als uit de twintigste en eenentwintigste eeuw hebben zich het hoofd gebroken over de keuzes van de kruisvaarders die gehuld blijven in een wolk van mysterie.

Dit onderzoek vergelijkt de verklaringen uit de twaalfde eeuw met die van moderne historici voor het mislukken van deze belegering. Hoewel bepaalde elementen in de beschrijving van deze kruistocht niet veranderen, blijkt het beleg door de tijd heen steeds meer in strategische termen geduid te worden met steeds minder oog voor bovennatuurlijke of bijzondere verklaringen.

Auteurs in de twaalfde eeuw noemen nog vaak de straf of de ondoorgrondelijkheid van God als één van de oorzaken. Daarnaast noemen zij vaak verraad of omkoping als een oorzaak. Auteurs uit de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw hebben al geen oog meer voor de bovennatuurlijke oorzaken, maar zien omkoping of verraad nog wel vaak als één van de oorzaken. Vooral de laatste twintig jaar is er ook geen oog meer voor een complot of verraad. Auteurs presenteren de belegering steeds meer als een strategisch spel waarin de kruisvaarders door de moslims overtroffen werden.

Inhoud

Inleiding	2
Aanloop naar het beleg van Damascus 1148	2
Opbouw van het onderzoek	5
1. Het overleg in Palmarea: Waarom Damascus?	7
1.1 Argumenten tegen de aanval op Damascus	7
1.2 Waarom geen campagne naar Edessa?	8
1.3 Waarom geen campagne tegen Aleppo of Askelon?	9
1.4 Argumenten voor een aanval op Damascus	11
1.5 Slotopmerkingen over de keuze voor Damascus	15
2. Bronnen uit de 12 ^e en 13 ^e eeuw over het beleg van Damascus	16
2.1 Arabische bronnen over het beleg	16
2.2 Syrische bronnen over het beleg	18
2.3 Westerse bronnen over het beleg	20
2.4 Vergelijking tussen Arabische, Syrische en westerse bronnen	27
3. Bronnen uit de 20 ^e en 21 ^e eeuw over het beleg van Damascus	29
3.1 De stand van zaken voorafgaand aan de veldtocht	29
3.2 Het leger van de kruisvaarders	30
3.3 Het verloop van het beleg	31
Conclusie	38
Bijlage 1: Palestina tijdens de Tweede Kruistocht	41
Bijlage 2: Overzicht betrokkenen	42
Bibliografie	43
Primaire bronnen	43
Secundaire bronnen	44
Illustraties	46

Inleiding

Aanloop naar het beleg van Damascus 1148

“God wil het! God wil het!” Deze woorden zullen voor altijd in verband gebracht worden met de oproep van Paus Urbanus II in 1095 om het Heilige Land te bevrijden. Na het succes van deze expeditie werden in Palestina diverse kruisvaarderstaten gesticht. De verhouding met de islamitische burens bleef altijd gespannen. Conflicten tussen de kruisvaarderstaten en de omliggende islamitische gebieden in 1105, 1113, 1126 en 1129 maakten duidelijk dat het voortbestaan van de kruisvaarderstaten allerm minst vanzelfsprekend was.¹ Al in 1127 stuurde het Koninkrijk Jeruzalem daarom afgevaardigden naar het westen voor hulp bij het waarborgen van de veiligheid in het Heilige Land.²

Eén van de kruisvaarderstaten was Edessa, gesticht in 1098. De gelijknamige hoofdstad was de plaats waar de apostelen Thomas en Thaddeus begraven zouden zijn. Deze hoofdstad werd in het najaar van 1144 het doelwit van de heer van Mosoel, Imad ad-Din Zengi (r. 1127-1146).³ Na een beleg van vier weken viel Edessa op 24 december 1144. Velen werden gedood, gemarteld of in slavernij verkocht. Ook de schrijn met de vermeende overblijfselen van Thaddeus werd vernietigd. Het nieuws van de val van Edessa bereikte al snel Antiochië en Jeruzalem. Vervolgens werden boodschappers naar het westen gestuurd om hulp.⁴

In december 1145, vijftig jaar na de oproep van Urbanus II in 1095, vaardigde één van zijn opvolgers, paus Eugenius III (r. 1145-1153), de bul *Quantum Praedecessores* uit. In deze bul sprak de paus over de val van Edessa en verwees hij naar de Eerste Kruistocht. Bovendien beloofde hij, evenals Urbanus II deed bij de Eerste Kruistocht, vergeving van zonden voor

---

¹ J. Phillips, *The Second Crusade: Extending the Frontiers of Christendom* (New Haven 2007) 217.

² *Ibidem*, 12.

³ Zie bijlage 1 voor een overzicht van alle betrokkenen in deze kruistocht. Zie bijlage 2 voor een geografisch overzicht van het Heilige Land ten tijde van de Tweede Kruistocht.

⁴ Phillips, *The Second Crusade*, xvii-xviii.

iedereen die aan de oproep gehoor zou geven om het Heilige Land te verdedigen.⁵ Deze belofte is ook te lezen in de preek van Pedro Pitões, bisschop van Porto, aan het adres van de kruisvaarders. God zou aan hun zijde staan en omdat het hier vroomheid betrof, zouden zij niet voor wreedheid veroordeeld worden. De kruistocht was een rechtvaardige oorlog waarin men het recht had om te heroveren wat onrechtmatig afgenomen was.⁶

Paus Eugenius III preekte niet zelf de kruistocht zoals zijn voorganger Urbanus II dat had gedaan. In plaats daarvan vroeg hij Bernardus van Clairvaux (1090-1153) deze taak op zich te nemen. Hoewel deze abt van het cisterciënzerklooster in Clairvaux eerst sceptisch was, wist de paus hem toch over te halen.⁷

Als eerste kreeg de Franse koning Lodewijk VII (r. 1137-1180) een brief waarin Bernardus hem opriep om het Heilige Land te verdedigen. De

tegenstanders van het kruis zouden met hun heiligschennis weldra de Heilige Stad van de levende God binnendringen. Zeker omdat God ook veel moeite gedaan had voor de redding van mensen, was het niet teveel gevraagd om het Heilige Land te verdedigen. De vele jonge en krachtige mannen van Frankrijk moesten zich daarom wapenen in de naam van Christus.⁸

Figuur 1 – Bernardus van Clairvaux preekt de Tweede Kruistocht

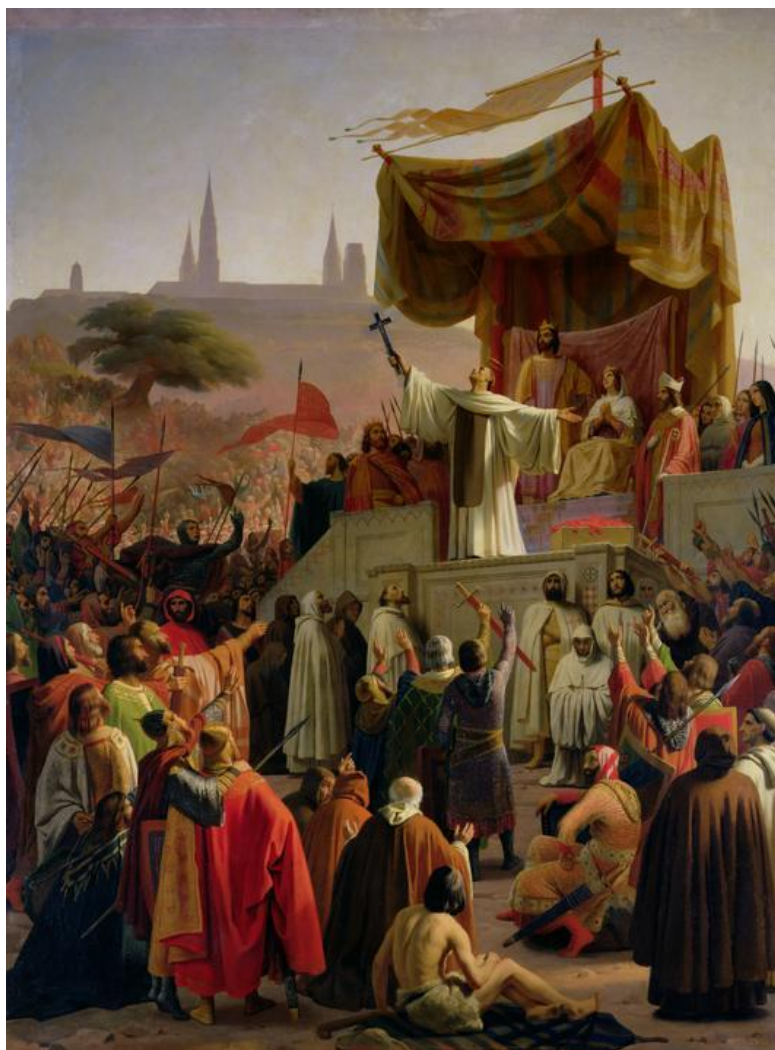
⁵ Eugenius III, *Quantum Praedecessores*, vert. L. en J.S.C. Riley-Smith in: J. Philips, *The Second Crusade: Extending the Frontiers of Christendom* (New Haven 2007) 282.

⁶ *De Expugnatione Lyxbonensi: The Conquest of Lisbon*, vert. C.W. David (Cambridge 1936) 81-83.

⁷ G.R. Evans, *Bernard of Clairvaux* (Oxford 2000) 16-17.

⁸ Bernardus van Clairvaux, *Brief 363*, in: *Werken van St. Bernard van Clairvaux. Vol. 6: De brieven van den heiligen Bernardus*, vert. A. van Duinkerken (Zundert 1973) 180-183.

Ondanks zijn aanvankelijke scepsis raakte Bernardus steeds meer overtuigd dat dit zijn roeping was. Een bijeenkomst in het Franse Vézelay tijdens Pasen 1146 droeg hier aan bij. De aanwezige menigte paste niet in de kerk waardoor de bijeenkomst in de buitenlucht gehouden werd. In een toespraak wist deze abt velen over te halen het kruis op zich te nemen.⁹ En hoewel de paus er eigenlijk niet op zat te wachten, wist Bernardus later zelfs de Duitse keizer Koenraad III over te halen.¹⁰ Nadat Bernardus

Figuur 2 – De bijeenkomst in Vézelay in 1146

Koenraad confronteerde met de vragen van Christus op de oordeelsdag als hij deze roeping naast zich neer zou leggen, ging de Duitse keizer overstag.¹¹

Met de twee grote soevereine vorsten van Europa binnen de gelederen beloofde de Tweede Kruistocht een succesvolle expeditie te worden. De kruistocht werd echter één groot fiasco. Hoewel een zeemacht op weg naar het Heilige Land van juli tot oktober 1147 nog wist te helpen bij de verovering van Lissabon, werd de kruistocht verder een grote vernedering voor de christelijke legers. De landlegers van Koenraad en Lodewijk werden grotendeels

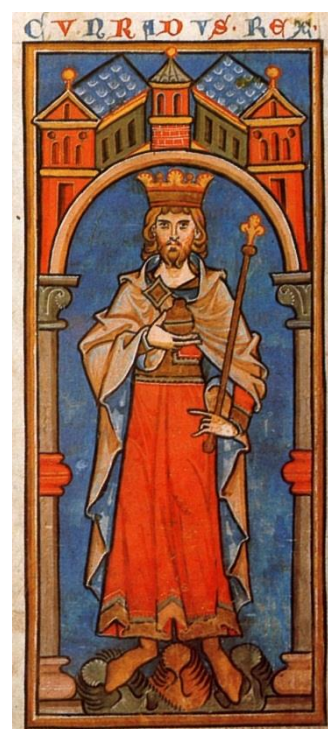
⁹ Philips, *The Second Crusade*, 65-68.

¹⁰ Evans, *Bernard of Clairvaux*, 17.

¹¹ Philips, *The Second Crusade*, 95.

verslagen door Turkse troepen in Klein-Azië. Toch wisten beide monarchen het Heilige Land per schip te bereiken met een klein deel van hun leger.¹²

Koenraad arriveerde in april 1148 in Jeruzalem en werd daar met open armen ontvangen door koning Boudewijn III van Jeruzalem (r. 1143-1163) en de patriarch van Jeruzalem, Fulk van Angoulême (r. 1146-1157). Lodewijk kwam in maart 1148 aan in Antiochië bij Raymond van Poitiers (r. 1136-1149), de oom van zijn vrouw Eleonora van Aquitanië (1122-1204). Hoewel deze Lodewijk probeerde over te halen om een campagne vanuit Antiochië tegen Aleppo te steunen, ging Raymond naar Jeruzalem waar hij eveneens warm onthaald werd. Tijdens een vergadering in Palmarea, vlakbij Akko, werd op 24 juni 1148 besloten Damascus aan te vallen. Op 24 juli 1148 begon dit beleg, maar op 28 juli 1148 besloten de kruisvaarders alweer om zich terug te trekken.

Figuur 3 – Koenraad III

Opbouw van het onderzoek

Terwijl een beleg in die tijd soms maanden kon duren, was de belegering van Damascus in 1148 al na vijf dagen afgelopen.¹³ Dit opmerkelijke gegeven roept vragen op. Daar zal dit onderzoek zich dan ook op richten. Allereerst wordt onderzocht waarom de kruisvaarders

¹² Voor een uitgebreide beschrijving van hun reis zie: Odo of Deuil, *De Profectione Ludovici VII in Orientem*, vert. V.G. Berry (Columbia 1948). Dit werk van de hofkapelaan van de Franse koning geeft een uitgebreide en gedetailleerde beschrijving van de reis tot het moment dat Lodewijk aankomt in het Heilige Land in de haven van St. Simeon, vlakbij Antiochië. Door een gebrek aan schepen moest hij een groot deel van zijn leger achterlaten in de havenstad Antalya. De Duitse keizer Koenraad III had al een groot deel van zijn leger verloren na een hinderlaag van de Turken in oktober 1147 bij Dorylaeum. Nadat hij een deel van de reis met het Franse leger mee was gereisd vertrok hij in Efeze met een schip naar Constantinopel om uit te rusten en op krachten te komen bij de Byzantijnse keizer Manuel I (r. 1143-1180). Na de winter vertrok hij per schip alsnog naar het Heilige Land waar hij in april 1148 aankwam. In zijn boek *The Second Crusade: Extending the Frontiers of Christendom* geeft Jonathan Philips ook een gedetailleerde beschrijving van de Verovering van Lissabon en de reizen van Koenraad en Lodewijk naar het Heilige Land in de hoofdstukken 8-10 op de pagina's 136-206.

¹³ Het genoemde beleg van Lissabon, ook tijdens de Tweede Kruistocht, duurde bijvoorbeeld bijna vijf maanden. Zie Philips, *The Second Crusade*, 136-167.

besloten om Damascus aan te vallen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van bronnen uit de twaalfde en dertiende eeuw en literatuur uit de twintigste en eenentwintigste eeuw.

Vervolgens worden de gegeven verklaringen voor het mislukken van dit beleg onderzocht. Allereerst wordt gekeken naar de verklaringen van auteurs uit de twaalfde eeuw. Hierbij komen Arabische, Syrische en westerse bronnen aan bod zoals die van Ibn al-Qalanisi, Michaël de Syriër en Willem van Tyrus.

Hierna wordt gekeken naar de verklaringen van auteurs uit de twintigste en eenentwintigste eeuw. Hier komen bekende namen uit de kruistochthistoriografie voorbij zoals Steven Runciman, Jonathan Philips en Martin Hoch. In de conclusie wordt gekeken wat de belangrijkste verschillen en overeenkomsten zijn tussen verklaringen in bronnen uit de twaalfde en dertiende eeuw en literatuur uit de twintigste en eenentwintigste eeuw en wat dit zegt over de kruistochthistoriografie.

1. Het overleg in Palmarea: Waarom Damascus?

Voordat de verklaringen voor het falen van de belegering van Damascus worden vergeleken, wordt eerst gekeken naar de motivaties van de kruisvaarders om Damascus aan te vallen. Hoewel de meningen over de keuze voor Damascus nogal uiteenlopen, kan op basis van primaire en secundaire bronnen een redelijk goed antwoord gegeven worden op de vraag waarom men besloot om Damascus aan te vallen. Zoals Hoch in zijn artikel stelt, hebben veel auteurs namelijk kritiek geleverd op de keuze van de kruisvaarders om Damascus aan te vallen.¹⁴ Omdat veel argumenten voor de aanval op Damascus een reactie zijn op argumenten tegen deze aanval, komen eerst de argumenten tegen deze aanval aan bod.

1.1 Argumenten tegen de aanval op Damascus

De Duitse historicus Mayer neemt duidelijk stelling in als hij de beslissing om Damascus aan te vallen kwalificeert als een ongelofelijk domme beslissing. Volgens hem bestond het Koninkrijk Jeruzalem bij de gratie van een alliantie met Damascus uit 1140.¹⁵

Ook Runciman deelt de mening dat het niet verstandig was om te kiezen voor Damascus. De alliantie van 1140 was vooral een alliantie tussen Jeruzalem en Damascus tegen Aleppo, de stad waar Nur ad-Din regeerde.¹⁶ Met een aanval op Damascus zouden de kruisvaarders Mu'in ad-Din Unur van Damascus dwingen om hulp te zoeken bij Nur ad-Din waardoor het Koninkrijk Jeruzalem alleen kwam te staan.

Ook Hoch beschrijft in zijn artikel de kritiek die velen geleverd hebben op de keuze voor Damascus. Hij laat zien dat vele auteurs het getypeerd hebben als een moedwillige breuk

---

¹⁴ M. Hoch, 'The choice of Damascus as the Objective of the Second Crusade: A Reevaluation', in: M. Balard (ed.) *Autour de la Première Croisade* (Parijs 1996) 359.

¹⁵ H.E. Mayer, *The Crusades: Second Edition*, vert. J. Gillingham (Oxford 1988) 103.

¹⁶ S. Runciman, *A History of the Crusades. Vol. II: The Kingdom of Jerusalem and the Frankish East, 1100-1187* (Cambridge 1957) 281.

van de genoemde alliantie en zelfs een indirecte oorzaak voor de latere inname van Damascus door Nur ad-Din in 1154.¹⁷

Damascus had in 1139 namelijk toenadering gezocht tot Jeruzalem om een inname door Nur ad-Din te voorkomen. Jeruzalem en Damascus vormden sindsdien een front tegen Nur ad-Din van Aleppo. Het verbreken van deze alliantie kon voor beide steden fataal zijn.¹⁸

Een laatste punt wat niet vergeten moet worden is de betekenis van Damascus in de islam. Na Mekka, Medina en Jeruzalem is Damascus één van de belangrijkste steden binnen deze religie. De stad had een grote moskee en volgens de Arabische historicus Sibt Ibn al-Jawzi (1114-1200) was de Grote Moskee van Damascus in het bezit van de koran van Utman, één van de eerste kaliefen.¹⁹ Een poging van de christenen om de stad te veroveren zou daarom kunnen leiden tot toenemende spanningen op de lange termijn.

Door de auteurs worden dus drie argumenten aangedragen waarom de keuze voor Damascus niet verstandig was. Allereerst hadden Jeruzalem en Damascus een alliantie. Ten tweede zou met een beleg van Damascus het risico ontstaan dat de stad uiteindelijk in handen van Nur ad-Din zou komen. Als laatste is Damascus een erg belangrijke stad binnen de islam: deze stad aanvallen zou een heftige reactie kunnen veroorzaken.

1.2 Waarom geen campagne naar Edessa?

De vraag is echter of de kruisvaarders voor Damascus kozen omdat het een verstandige keuze was of omdat het de meest voor de hand liggende keuze was. Achteraf kan worden gezegd dat, gezien de mislukking, het misschien verstandiger was geweest om Damascus niet aan te vallen. Maar hadden de kruisvaarders wel andere opties? Het is daarom goed om eerst te onderzoeken waarom de kruisvaarders voor Damascus kozen.

---

¹⁷ Hoch, 'The Choice of Damascus', 360.

¹⁸ Ibidem, 362.

¹⁹ F. Gabrieli, *Arab Historians of the Crusades*, vert. E.J. Costello (London 1969) 62.

Vrijwel alle bronnen over de Tweede Kruistocht zijn het erover eens dat de val van Edessa in december 1144 de aanleiding vormde voor deze expeditie.²⁰ Dit is te lezen in *Quantum Praedecessores*, de pauselijke bul van paus Eugenius III.²¹ Lange tijd was dan ook de herovering of bevrijding van Edessa het hoofddoel van de reis. Dit is volgens Philips terug te lezen in een brief die Koenraad in februari 1148 schreef.²²

Om de vraag te beantwoorden waarom men voor Damascus koos, moet dus eerst duidelijk worden waarom men niet voor Edessa koos. Edessa was in 1144 door Zengi veroverd. Zengi werd in 1146 echter in zijn slaap gedood door een slaaf. Toen de graaf van Edessa, Joscelin II (r. 1131-1146), daarop de stad heroverde kwam hem dit duur te staan. De zoon van Zengi, Nur ad-Din, besloot de stad te verwoesten en de inwoners voor een groot deel te doden of als slaaf te verkopen. Philips citeert de beschrijving van Edessa door Michaël de Syriër waarin de stad beschreven wordt als totaal verwoest en verlaten.²³ Ook Hoch beaamt dat Edessa na de vernietiging door Nur ad-Din niet meer te heroveren was.²⁴

1.3 Waarom geen campagne tegen Aleppo of Askelon?

Edessa was dus geen optie meer. Er waren echter nog andere opties. Aleppo, Askelon en Damascus. Om te beantwoorden waarom men koos voor een aanval op Damascus, moet dus ook duidelijk zijn waarom men niet koos voor Aleppo of Askelon.

Hoewel Aleppo met Nur ad-Din de grootste bedreiging vormde voor de kruisvaarderstaten, werd er niet voor gekozen om deze stad aan te vallen. Volgens Runciman had dit onder andere te maken met het gebrek aan prestige wat een stad als Aleppo zou opleveren.²⁵ Bovendien was Raymond van Poitiers, de vorst van Antiochië, niet aanwezig op

²⁰ C. Tyerman, *God's War: A New History of the Crusades* (Londen 2007) 268.

²¹ Eugenius III, *Quantum Praedecessores*, 280.

²² Phillips, *The Second Crusade*, 212.

²³ Ibidem, 210. en V.G. Berry, 'The Second Crusade', in: M.W. Baldwin en K.M. Setton (ed.), *A History of the Crusades. Volume 1: The First Hundred Years*. (Philadelphia 1969) 505.

²⁴ Hoch, 'The Choice of Damascus', 363.

²⁵ Runciman, *A History of the Crusades*, 281.

de vergadering in Palmarea. Omdat Aleppo grensde aan Antiochië konden de kruisvaarders zonder zijn steun Aleppo niet aanvallen.²⁶

De afwezigheid van Raymond op deze vergadering werd waarschijnlijk veroorzaakt door een eerder schandaal. Nadat Lodewijk VII in Antiochië was aangekomen, probeerde Raymond hem over te halen voor een campagne tegen Aleppo.²⁷ Raymond zag de komst van de kruisvaarders als de uitgelezen mogelijkheid om zijn eigen macht te vergroten en de dreiging van Aleppo het hoofd te bieden..

Volgens Willem van Tyrus heette Raymond Lodewijk daarom van harte welkom na diens aankomst in Antiochië in de hoop dat deze hem zou helpen.²⁸ Hoewel Lodewijks vrouw Eleonora er positief tegenover stond, wilde Lodewijk eerst naar Jeruzalem om de heilige plaatsen te bezoeken. Toen er vervolgens geruchten opdoken dat Eleonora een verhouding met Raymond had, nota bene haar bloedeigen oom, wilde Lodewijk zo snel mogelijk naar Jeruzalem.²⁹ Gevolg hiervan was wel dat Raymond niet op de latere vergadering te Palmarea wilde verschijnen waardoor een campagne tegen Aleppo in het noorden niet meer tot de mogelijkheden behoorde.³⁰

Toen men in Jeruzalem hoorde dat Lodewijk in Antiochië was, probeerde men hem naar Jeruzalem te lokken door de patriarch van Jeruzalem, Fulk van Angoulême, naar hem toe te sturen.³¹ Volgens Philips moet men dan ook niet de concurrentie tussen de kruisvaarderstaten vergeten. Hoewel de verovering van Aleppo of Edessa op de lange termijn misschien het best zou zijn voor iedereen, was het Koninkrijk Jeruzalem er vooral op gericht de eigen macht te vergroten. De verovering van Damascus zou daar het meest toe bijdragen.³² Omdat Askelon op dat moment geen serieuze dreiging vormde, was ook een aanval op deze

---

²⁶ Mayer, *The Crusades*, 103.

²⁷ Philips, *The Second Crusade*, 207.

²⁸ William of Tyre, *A History of Deeds Done Beyond the Seas*, vert. E. Babcock en A.C. Krey (New York 1976) 180.

²⁹ Tyerman, *God's War*, 330-331.

³⁰ J. Philips en M. Hoch, 'Introduction', in: J. Philips en M. Hoch (ed.), *The Second Crusade: Scope and Consequences* (Manchester 1991) 11.

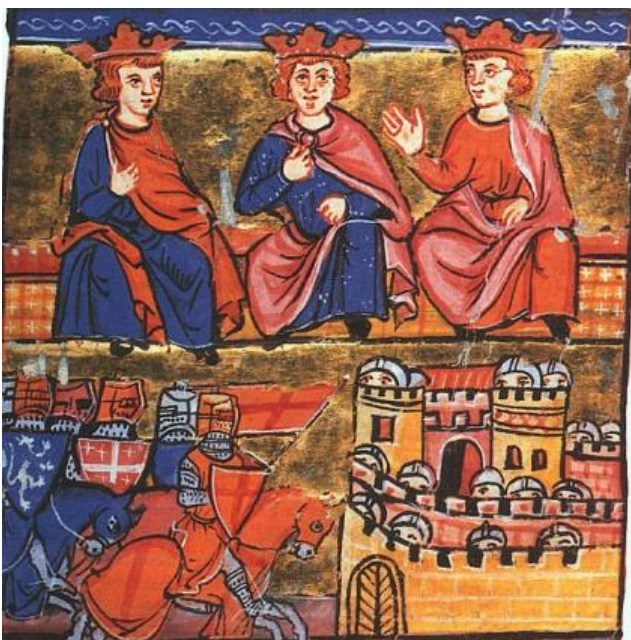
³¹ Philips, *The Second Crusade*, 215.

³² *Ibidem*, 215.

stad geen logische keuze volgens Philips. De bouw van kastelen tussen 1136 en 1142 in Bethgibelin, Ibelin en Blanchegarde zou het gevaar van Askelon al grotendeels geneutraliseerd hebben.³³

1.4 Argumenten voor een aanval op Damascus

Volgens Otto van Freising zou Koenraad al halverwege april 1148 met Boudewijn, Fulk en de Tempeliers overeen zijn gekomen om Damascus aan te vallen.³⁴ Op dat moment was Lodewijk nog niet in Jeruzalem. Nadat hij gearriveerd was, werd op 24 juni in Palmarea, vlakbij Akko, een grote vergadering belegd.

Figuur 4 – Boven: vergadering Palmarea met v.l.n.r. Lodewijk VII, Koenraad III en Boudewijn III.

Onder: De aanval op Damascus

Antiochië.³⁵ Volgens Willem van Tyrus vond er een heftige discussie plaats waarin uiteindelijk werd besloten dat een beleg van Damascus de meest wijze beslissing zou zijn.

Deze stad zou een grote bedreiging vormen.³⁶

Op deze vergadering waren heel wat hooggeplaatste personen aanwezig. De belangrijkste vertegenwoordigers waren Lodewijk VII, Koenraad III, Boudewijn III, zijn moeder koningin Melisende, Fulk van Angoulême en vertegenwoordigers van de Tempeliers. Daarnaast was er nog een groot aantal andere vorsten en bisschoppen aanwezig. De belangrijkste afwezige was Raymond van Poitiers, de vorst van

³³ Ibidem, 217.

³⁴ Otto of Freising, *The Deeds of Frederick Barbarossa*, vert. C.C. Mierow en R. Emery (Toronto 1994) 102.

³⁵ William of Tyre, *A History of Deeds*, 184-185.

³⁶ Ibidem, 186.

Hoewel Willem van Tyrus het debat niet tot in detail heeft uitgewerkt, is het volgens Philips zo dat deze vergadering er meer toe diende om Lodewijk het idee te geven dat hij ook iets te zeggen had.³⁷

De kruisvaarders hadden diverse argumenten om Damascus aan te vallen. Als eerste zou deze oude stad veel prestige opleveren, veel meer dan Edessa, Aleppo of Askelon. Al in de profeet Jesaja wordt Damascus genoemd als hoofdstad van Syrië.³⁸ Bovendien was Damascus de stad waar de apostel Paulus gedoopt was en waar hij via een mand uit ontsnapt zou zijn nadat de Joden hem wilden doden.³⁹ Naast deze Bijbelse associaties waren er echter meer redenen om Damascus te veroveren.

Hoewel Jeruzalem en Damascus in 1140 een alliantie hadden gesloten, had Damascus in 1147 ook een alliantie met Nur ad-Din van Aleppo gesloten. Om dit te bekrachtigen was Nur ad-Din getrouwd met de dochter van Mu'in ad-Din Unur. Volgens Hoch betekende dit in feite een einde van de alliantie uit 1140.⁴⁰

Al in 1147 kreeg het Koninkrijk Jeruzalem te maken met deze alliantie. Toen de gouverneur van Hauran een conflict kreeg met Mu'in ad-Din Unur, bood hij de steden Bosra en Sarkhad aan Boudewijn III aan. Toen deze de steden wilde bezetten, stak Mu'in ad-Din Unur daar een stokje voor door de hulp van Nur ad-Din in te roepen. De legers van Nur ad-Din blokkeerden de invasie van de Oosterse Franken waarna het gebied alsnog bij Damascus

---

³⁷ Philips, *The Second Crusade*, 217

³⁸ Jesaja 7:8 in Nieuwe Bijbelvertaling. In dit Bijbelgedeelte moet de profeet Jesaja koning Achaz gaan vertellen dat hij niet bang hoeft te zijn voor koning Rezin van Syrië. Vervolgens wordt gesteld dat Damascus de hoofdstad van Syrië zal zijn en koning Rezin het hoofd van Damascus. De stad wordt daarnaast al in het boek Genesis genoemd, in Genesis 14:15. Hier verlost Abraham zijn neef Lot van koning Kedorlaomer waarna hij deze soldaten achtervolgd tot aan Choba, dat ten noorden van Damascus ligt. Bovendien wordt de stad vaak genoemd in de verhalen in de boeken 1 en 2 Samuël, 1 en 2 Koningen en 1 en 2 Kronieken. Ook diverse profeten zoals Jeremia Ezechiël en Amos noemen de stad in hun profetieën. Zelfs het Hooglied noemt Damascus in Hooglied 7:5 waar de neus van de bruid wordt vergeleken met een toren van Libanon die uitkijkt over Damascus. Als deze Bijbelse noties van de stad maakten dat de christenen deze stad graag in hun bezit wilden krijgen.

³⁹ Handelingen 9:1-26

⁴⁰ Hoch, 'The Choice of Damascus', 363.

bleef horen.⁴¹ Hoch is van mening dat mede door dit conflict de aanval op Damascus verantwoord was gezien de politieke situatie van dat moment.⁴²

Dit conflict laat goed de politieke verhoudingen zien waardoor het argument van Runciman en Mayer vervalt dat Damascus de enige bevriende stad was. Ook was het volgens Hoch bij het sluiten van het verdrag in 1140 al duidelijk dat dit geen verdrag voor de lange termijn zou zijn. Het zou daarom niet redelijk zijn om Damascus een ‘bevriende stad’ te noemen: in 1140 had men elkaar nodig, in 1148 niet meer.⁴³

Er waren echter meer redenen voor de kruisvaarders om Damascus aan te vallen. Omdat Damascus dichtbij Jeruzalem lag, zou de stad gemakkelijk door Nur ad-Din gebruikt kunnen worden als basis om Jeruzalem aan te vallen. Als de christenen de stad eerder zouden veroveren dan Nur ad-Din, zou men volgens Nicolle een betere bescherming hebben tegen de dreiging vanuit Aleppo.⁴⁴

Volgens Berry wilde Jeruzalem al langer Damascus veroveren.⁴⁵ Moslims hadden vanuit Damascus in 1105, 1112 en 1113 het Koninkrijk Jeruzalem geprobeerd te veroveren. Als reactie daarop had Boudewijn II, de vader van Melisende, in 1126 en 1129 geprobeerd de stad te veroveren, maar dit was mislukt. Alleen met hulp van legers uit Europa zou deze stad veroverd kunnen worden.⁴⁶ Het leger wat de kruisvaarders op dat moment paraat hadden staan in het Heilige Land was het grootste leger sinds de Eerste Kruistocht volgens Runciman.⁴⁷ Dit wordt ook bevestigd door Tyerman.⁴⁸ Als men Damascus zou willen veroveren, dan was dit dus het juiste moment.

Ook zou de inbezitneming van Damascus de strategische positie van het Koninkrijk Jeruzalem aanzienlijk vergroten. Zo was de stad volgens Tyerman een vruchtbaar

---

⁴¹ Philips, *The Second Crusade*, 218.

⁴² M. Hoch, ‘The Price of Failure: The Second Crusade as a Turning-point in the History of the Latin East?’, in: J. Philips en M. Hoch (ed.), *The Second Crusade: Scope and Consequences* (Manchester 1991) 182.

⁴³ Hoch, ‘The Choice of Damascus’, 361-362.

⁴⁴ D. Nicolle, *The Second Crusade 1148: Disaster outside Damascus* (Oxford 2009) 38.

⁴⁵ Berry, ‘The Second Crusade’, 505.

⁴⁶ Philips, *The Second Crusade*, 217.

⁴⁷ Runciman, *A History of the Crusades*, 281.

⁴⁸ C. Tyerman, *God’s War: A New History of the Crusades* (Londen 2006) 329-330.

handelscentrum en zou de verovering ervan het koninkrijk Jeruzalem met de Syrische woestijn een natuurlijke grens geven. Die zou de strategische positie ten opzichte van Nur ad-Din van Aleppo aanzienlijk verbeteren.⁴⁹

Hoewel Runciman de beslissing om Damascus aan te vallen typeert als uiterst dom, ziet hij wel het grote strategische voordeel van de stad in. Damascus vormde namelijk het verbindingspunt tussen Aleppo en Egypte. Door deze stad te veroveren zouden de christenen deze connectie doorbreken en daarmee hun eigen positie verbeteren. Bovendien kon Boudewijn daarmee wraak nemen voor de vernedering door Nur ad-Din en Mu'in ad-Din Unur een jaar eerder.⁵⁰

Als laatste zou de verovering van Damascus Boudewijn voordeel opleveren in de concurrentiestrijd met zijn moeder Melisende. Volgens Hoch was zij waarschijnlijk tegen deze keuze.⁵¹ Sinds de dood van zijn vader Fulco V van Anjou in 1143 was er een constitutionele crisis ontstaan in het koninkrijk waarin Boudewijn en Melisende om de macht vochten. De verovering van Damascus zou Boudewijns positie verbeteren volgens Tyerman.⁵²

De kruisvaarders hadden dus behoorlijk wat redenen om Damascus aan te vallen. Ten eerste zou een stad als Damascus de kruisvaarders veel prestige opleveren. Ten tweede was Damascus geen bevriende stad meer sinds de alliantie tussen Damascus en Aleppo in 1147. Ten derde zou de verovering van Damascus strategisch voordeel opleveren tegen de dreiging van Nur ad-Din. Ten vierde hadden christenen men al vaker geprobeerd Damascus te veroveren. Met de aanwezige troepenmacht van de Tweede Kruistocht was het de uitgelezen kans om de stad nu wel te veroveren. Ten vijfde was Damascus een ideaal handelscentrum en het verbindingspunt tussen de moslims van Aleppo en Egypte. Als laatste zou de verovering van Damascus Boudewijn III voordeel opleveren in de concurrentiestrijd met zijn moeder.

---

⁴⁹ Ibidem, 332.

⁵⁰ Runciman, *A History of the Crusades*, 281.

⁵¹ Hoch, 'The Choice of Damascus', 366.

⁵² Tyerman, *God's War*, 332.

1.5 Slotopmerkingen over de keuze voor Damascus

Hoewel het op basis van alle argumenten nog steeds de vraag is of het verstandig was om Damascus aan te vallen, was het wel de meest voor de hand liggende keuze. Op dat moment was het ook geen optie om niet aan te vallen en slechts de bestaande posities van de kruisvaarderstaten te versterken. De kruisvaarders waren gekomen om aan te vallen, niet om te verdedigen. In antwoord op de vraag waarom de kruisvaarders ervoor kozen om Damascus aan te vallen kan dus volstaan worden met het antwoord dat men geen betere optie had op dat moment.

2. Bronnen uit de 12^e en 13^e eeuw over het beleg van Damascus

Nadat duidelijk is geworden wat de kruisvaarders motiveerde voor een aanval op Damascus, wordt nu ingegaan op verklaringen voor het mislukken van deze aanval. Hiermee wordt op een historiografisch wespennest gestapt waar slechts weinig met zekerheid gezegd kan worden. Zoals in de inleiding al genoemd werd, is er maar heel weinig consensus over de gebeurtenissen rond Damascus van 24 tot 29 juli 1148. Eerst zullen kort de zaken geschetst worden waarover wel overeenstemming is in de bronnen.

Als eerste is het vrij zeker dat de kruisvaarders, ondanks eerdere verliezen, op 24 juli 1148 met een groot leger bij Damascus aankwamen. Ten tweede kan gesteld worden dat de kruisvaarders de westelijke boomgaarden en de rivier Barada veroverd hadden en daarmee voor de muren van de stad stonden op 25 juli 1148. Ten derde is het vrij zeker dat op 28 of 29 juli 1148 de terugtocht werd in gezet.⁵³ Daarmee kan als laatste met zekerheid vastgesteld worden dat het beleg voor de kruisvaarders mislukt was.

Het vervolg van dit onderzoek zal zich bezighouden met verklaringen voor het mislukken van dit beleg. Eerst worden verklaringen geanalyseerd die bronnen uit de twaalfde eeuw geven, waarbij achtereenvolgens Arabische, Syrische en westerse bronnen aan bod komen.

2.1 Arabische bronnen over het beleg

In dit deel zal ingegaan worden op verklaringen die Arabische bronnen uit de twaalfde eeuw hebben gegeven voor het mislukken van het beleg van Damascus. De eerste Arabische bron is de *Damascus Chronicle of the Crusades* van Ibn al-Qalanisi (1071-1160). Hij leefde in Damascus en heeft het beleg zelf meegemaakt. Volgens Ibn al-Qalanisi waren de Franken zelfverzekerd over de inname van Damascus, zij zouden de buit al verdeeld hebben voor de

---

⁵³ Nicolle, *The Second Crusade 1148*, 58-75.

stad veroverd was. Zodra Mu'in ad-Din Unur echter hoorde dat Damascus aangevallen zou worden, liet hij de stad in gereedheid brengen en versterken. Op zaterdag 24 juli 1148 begonnen de gevechten waarbij de kruisvaarders de overhand kregen door grotere aantallen en beter materiaal.⁵⁴

Op 25 juli waren de Damasceners echter aan de winnende hand waarbij Mu'in ad-Din Unur zelf ook meevededigd zou hebben. Op 26 juli kwamen er Turkse versterkingen en op 27 juli werden de kruisvaarders omsingeld. Toen de kruisvaarders ook nog hoorden van islamitische ontzettingslegers besloot men tot de aftocht op 28 juli. Tijdens de daaropvolgende vlucht werden veel christenen gedood.⁵⁵

De tweede bron is een deel van *The Complete History* uit 1231 van Ibn al-Athir (1160-1233). Hierin beschrijft hij hoe de koning van Duitsland zijn thuisland verliet om het moslimrijk aan te vallen. Hij zou daarbij verzekerd zijn van een snelle overwinning. Het beleg zou op 24 juli zijn begonnen waarbij de Franken als eerste de overhand kregen. Iedereen was er toen van overtuigd dat de stad ingenomen zou worden. Mu'in ad-Din Unur had echter hulp ingeroepen van Saif ad-Din van Mosoel.⁵⁶

Saif ad-Din zou de christenen bericht hebben gestuurd om zich terug te trekken. Uit angst twee legers te moeten bestrijden en vanwege grote verliezen zouden de kruisvaarders zich teruggetrokken hebben. Ook zou Mu'in ad-Din Unur de Franken bedreigd hebben Damascus over te geven aan Saif ad-Din. Bovendien stuurde hij de edelen van het Koninkrijk Jeruzalem een brief dat het steunen van deze kruistocht nadelig voor hen zou zijn. Deze edelen zouden de koning daarop overgehaald hebben om zich terug te trekken.⁵⁷

Daarnaast noemt Forey nog een andere bron in zijn artikel dat gaat over het mislukte beleg. Volgens Kamal ad-Din (1192-1262) zouden Saif ad-Din en Nur ad-Din naar Homs zijn

---

⁵⁴ Ibn Al-Qalanisi, *The Damascus Chronicle of the Crusades*, vert. H.A.R. Gibb (New York 1980) 282-283.

⁵⁵ Ibidem, 284-286.

⁵⁶ Gabrieli, *Arab Historians*, 59-60.

⁵⁷ Ibidem, 61-62.

gekomen. Hierna zou Nur ad-Din naar Ba'albek zijn gereisd en daar Mu'in ad-Din Unur ontmoet hebben. Vervolgens zouden de Duitsers het beleg opgegeven hebben.⁵⁸

Ook Sibte Ibn al-Jawzi (1114-1200) gaat in op het beleg van Damascus. Toen de nood op het hoogst was, verzamelde iedereen zich bij de Grote Moskee waar de Koran van Utman getoond werd. Hoewel bij de christenen op dat moment een reliek van het Ware Kruis getoond werd, openden de moslims de poorten en werd een massale tegenaanval ingezet.⁵⁹ De Franken werden op de vlucht gedwongen waarbij 10.000 doden zouden zijn gevallen.⁶⁰

Nicolle noemt in zijn boek over de Tweede Kruistocht de kroniek van Abu Shama (1203-1268). Ook hij beschrijft dat de kruisvaarders in eerste instantie de overhand kregen. Zij zouden de rivier zijn overgestoken en de boomgaarden vernietigd hebben. Op maandag 26 juli werd er echter een succesvolle tegenaanval ingezet, waarbij veel christenen werden gedood. Nadat de kruisvaarders de terugtocht in hadden gezet werden vele soldaten, ruiters en dieren gedood wat een enorme stank opleverde.⁶¹

Er zijn enkele overeenkomsten te lezen in deze Arabische bronnen. Als eerste is in iedere bron te lezen dat de Franken in het begin de overhand kregen en de inwoners van de stad grote angst inboezemden. Daarnaast noemen twee bronnen de aankomst van versterkingen in Damascus. De bronnen verklaren de terugtocht van de kruisvaarders vooral als gevolg van de kracht van de verdedigers en de aankomende versterkingen.

2.2 Syrische bronnen over het beleg

Naast deze Arabische bronnen zijn er nog een aantal kronieken van Syrische christenen die over deze gebeurtenis spreken. Volgens Philips en Forey zou Michaël de Syriër (1126-1199) spreken van een substantieel aanbod van steekpenningen voor de lokale edelen en Boudewijn.

⁵⁸ A. Forey, 'The Failure of the Siege of Damascus in 1148', *Journal of Medieval History* 10 (1984), 17.

⁵⁹ Dit is een deel van het kruis waar Jezus aan gehangen zou hebben tijdens de kruisiging op Golgotha zoals dat beschreven is in de evangeliën van het Nieuwe Testament.

⁶⁰ Gabrieli, *Arab Historians*, 62-63.

⁶¹ Nicolle, *The Second Crusade 1148*, 59, 71, 75.

Boudewijn zou een aanbod hebben gekregen van 200.000 dinars en Walter van Tiberias 100.000 dinars. Wie dit aanbod deed, wordt niet genoemd.⁶²

Ook een anonieme Syrische kroniek uit de dertiende eeuw meldt dit. Nadat in overleg met Boudewijn besloten was Damascus aan te vallen, openden de Duitsers een resolute aanval op de stad.⁶³ Hoewel de inwoners de stad op wilden geven, hielden jaloerse Oosterse Franken dit tegen. Ook Boudewijn zag dat de westerlingen te machtig zouden worden als Damascus zou vallen. Hierna zou hij in het geheim de Damasceners gevraagd hebben wat zij wilden betalen als hij het beleg zou saboteren. Nadat men hem 100.000 gouden dinars had aangeboden, adviseerde Boudewijn de Duitse koning om zich naar de andere kant van de stad te verplaatsen, een kant waarvandaan men de stad nooit kon veroveren. Toen de westerse koningen de onbetrouwbaarheid van Boudewijn zagen, gingen ze weg.⁶⁴

Ook een Syrische kroniek, geschreven in Jeruzalem in 1149 door Mar Simon spreekt van een gezamenlijke aanval op Damascus door de Duitse koning, de Franse koning en de koning van Jeruzalem. Na een heftige aanval op de eerste dag stonden de Turken op het punt de stad over te geven. Op dat moment zou er verdeeldheid zijn ontstaan tussen de koningen. Hierna keerden de christelijke legers in ongenade terug naar Jeruzalem.⁶⁵

Uit de Syrische bronnen komt een aantal opmerkelijke zaken naar voren. Alle bronnen verklaren het mislukken van het beleg door keuzes van de kruisvaarders. Volgens Michaël de Syriër en de Anonieme Kroniek namen de belegeraars steekpenningen aan. Mar Simon verklaart het mislukken echter door onenigheid tussen de koningen. Ook een ook een opmerking aan het einde van het artikel van Tritton en Gibb is interessant. Hier wordt de kroniek van Bar Hebraeus (1225-1286) genoemd. Deze kroniekschrijver heeft het verhaal

⁶² Philips, *The Second Crusade*, 223. en Forey, 'The Failure of the Siege of Damascus', 16.

⁶³ A.S. Tritton en H.A.R. Gibb, 'The First and Second Crusades from an Anonymous Syriac Chronicle', *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland* 2 (1933) 298.

⁶⁴ Ibidem, 299.

⁶⁵ W.R. Taylor, 'A New Syriac Fragment Dealing with Incidents in the Second Crusade', *The Annual of the American Schools of Oriental Research* 11 (1930) 123.

over omkoping gehoord, maar in geen enkele Arabische bron teruggevonden. Hij zou het verhaal alleen in de kronieken van Michaël de Syriër gelezen hebben.⁶⁶

2.3 Westerse bronnen over het beleg

Als laatste worden een aantal Westerse, Latijnse bronnen behandeld over het mislukken van het beleg van Damascus. Hierbij is gebruik gemaakt van vertalingen en het artikel van Giles Constable waarin ingegaan wordt op bronnen voor deze kruistocht.⁶⁷

De eerste bron is de kroniek van Willem van Tyrus. Bij de beschrijving van het begin van de kruistocht vertelt deze kroniekschrijver dat Koenraad III en Lodewijk VII onder slechte voortekenen op weg gingen en dat God hun offer verwierp.⁶⁸ Willem van Tyrus beschrijft in zijn beschrijving na het verlies van de Fransen een kreet naar God waarom Hij deze mensen liet verliezen. Tegelijk onderwerpt hij zich in de kreet aan Gods ondoorgrondelijke wegen.⁶⁹

Figuur 5 - Willem van Tyrus

Het verslag van het beleg is gedetailleerd. De legers zouden de stad vanaf de noordwestelijke kant aan willen vallen. Allereerst deed men dit omdat de kruisvaarders na de boomgaarden die de stad omringden het moeilijkste deel al gehad zou hebben. Een tweede reden was dat de fruitbomen en de rivier aan deze kant van de stad de soldaten van eten en drinken zouden voorzien. Na heftige gevechten kwamen de boomgaarden en de rivier dan ook in bezit van de christenen waarna men voor de stadsmuur stond. Hierna zouden de inwoners van Damascus vol angst

⁶⁶ Tritton en Gibb, 'The First and Second Crusades', 304.

⁶⁷ Constable, G., 'The Second Crusade as seen by Contemporaries', *Traditio* 9 (1953) 213-279. In dit artikel gaat Constable in op hoe Westerse bronnen uit de tijd van de Tweede Kruistocht naar deze expeditie keken. Vanaf p. 266 gaat Constable in op hoe verschillende auteurs in de twaalfde eeuw reageerden op het falen van de kruistocht. Hoewel de bronnen niet altijd specifiek ingaan op het falen van het beleg van Damascus geven deze bronnen wel inzicht in hoe men het mislukken verklaarde. Omdat de belegering van Damascus deel uitmaakte van de kruistocht als zijn geheel lijkt het gerechtvaardigd om verklaringen ook toe te passen op het beleg van Damascus.

⁶⁸ William of Tyre, *A History of Deeds*, 165-167.

⁶⁹ *Ibidem*, 177.

zijn, maar volgens Willem besloot God anders toen alles erop wees dat de stad veroverd zou worden.⁷⁰

Als straf voor de zonden van de kruisvaarders gebruikte God de Damasceners om de hebzucht van de belegeraars te testen. Sommige edelen gingen hierop in en pleegden verraad door de koningen te overtuigen de stad van de andere kant aan te vallen. De muur zou daar zwakker zijn. Op de andere plaats aangekomen bleek echter al snel dat de muur daar even sterk was en dat er geen voedsel of water was.⁷¹

De verdedigers hadden intussen de oude positie van de kruisvaarders aan de noordwestelijke zijde ontoegankelijk gemaakt. Toen het voedsel opraaakte zagen de koningen in dat de situatie hopeloos was geworden en besloten ze tot de terugtocht. Een aanval vanaf de oostelijke kant zou geen kans van slagen hebben wegens gebrek aan tijd en voorraden. Willem van Tyrus stelt dat het vanwege hun zonde was dat deze grote legers uiteindelijk onverrichter zake terug moesten keren.⁷²

Na de beschrijving van het beleg gaat Willem van Tyrus nog in op wie verantwoordelijk zou zijn voor het verraad. Hoewel hij veel wijze mensen had ondervraagd, varieerden de antwoorden. Sommigen beschuldigden Raymond van Poitiers omdat Lodewijk hem niet had willen helpen tegen Aleppo. Anderen beschuldigden graaf Diederik van Vlaanderen. Hij zou de stad opgeëist hebben bij diverse koningen. Nadat zij hem dit toegezegd hadden, trokken lokale edelen hun steun in. Zij zagen liever dat de stad in handen bleef van de Damasceners dan dat de stad naar Diederik van Vlaanderen ging. Wie er ook verantwoordelijk was, volgens Willem van Tyrus zou diegene zijn straf niet ontlopen als hij geen vergeving bij God zou zoeken.⁷³ In hun werk over Willem van Tyrus maken Edbury en

---

⁷⁰ Ibidem, 190.

⁷¹ Ibidem, 191.

⁷² Ibidem, 192-193.

⁷³ Ibidem, 193-194.

Rowe echter wel de opmerking dat deze kroniekschrijver vaak zaken die misgaan verklaart vanuit de zonde van de mens en Gods ondoorgrondelijkheid.⁷⁴

Als tweede komt een deel van de *Historia Pontificalis* van Johannes van Salisbury (1120-1180) aan bod. Nadat men de verdedigers terug had weten te dringen tot aan de stadsmuur, zou de stad veroverd zijn als de belegeraars nog vijftien dagen gebleven waren. De belegerden waren doodsbang en de stad zou zeker veroverd zijn als men de volgende dag niet besloten had om zich naar de andere kant van de stad te verplaatsen. Deze kant zou minder goed verdedigd worden.⁷⁵

In werkelijkheid was dit echter al de voorbereiding op de terugtocht omdat de christelijke koning misleid werd. Volgens Salisbury beschuldigden sommigen de Tempeliers. Anderen legden de schuld bij hen die naar huis wilden. Lodewijk zou de Tempeliers echter altijd hebben willen zuiveren van enige blaam. Tijdens een beraad gaven sommigen aan terug te willen en zich dan beter voor te bereiden voor een nieuw beleg. Hoewel Lodewijk en de bisschop van Langres graag wilden blijven, trokken ook zij zich terug om Koenraad niet af te vallen.⁷⁶

Een van de meest opmerkelijke Westerse bronnen over de Tweede Kruistocht is de beschrijving van Otto van Freising. Deze bisschop, die zelf mee was op deze kruistocht, had schatten aan informatie op kunnen schrijven over het beleg van Damascus. Willem van Tyrus noemt hem een geletterd man. Bovendien was Otto de halfbroer van Koenraad III en de grote Duitse historicus van de twaalfde eeuw.⁷⁷ Zeker omdat Otto ooggetuige was, zou hij ons veel hebben kunnen vertellen over het beleg van Damascus.

Otto van Freising besloot echter niets te schrijven over het beleg. Hij vertelt nog wel dat Koenraad, Boudewijn en Fulk al voor het overleg in Palmarea besloten om Damascus aan

⁷⁴ P.W. Edbury en J.G. Rowe, *William of Tyre, Historian of the Latin East* (Cambridge 1988) 158-159.

⁷⁵ John of Salisbury, *Historia Pontificalis*, ed. en vert. M. Chibnall (Oxford 1986) 57.

⁷⁶ *Ibidem*, 58.

⁷⁷ William of Tyre, *A History of Deeds*, 184.

te vallen. Ook noemt hij de vergadering in Palmarea waarin overlegd werd welke stad men aan zou vallen.⁷⁸ Vervolgens zou je als lezer een uitgebreid verslag van de campagne naar Damascus verwachten. Het enige wat Otto schrijft is dat de vorsten na alle ellende hun hoogmoed nog steeds niet kwijt waren. Hij schrijft zelfs dat hij er niets over schrijft en dat anderen daar maar over moeten vertellen.⁷⁹

Ook de Engelse historicus Hendrik van Huntingdon (1088-1157) noemt de Tweede Kruistocht in zijn *Historia Anglorum*. De Franse en Duitse koning marcheerden met grote hoogmoed waardoor God hun offer niet aanvaardde. Na een moeilijke heenreis zou Lodewijk VII zijn reputatie hebben willen herstellen met een aanval op Damascus. Omdat het echter ontbrak aan Gods gunst mislukte dit. Hoewel de legers groter waren dan bij de Eerste Kruistocht, werden ze door kleinere legers verslagen. Hieruit zou duidelijk Gods ongenoegen over deze expeditie blijken.⁸⁰

Naast beschrijvingen die direct ingaan op het beleg van Damascus zijn er ook bronnen over andere gebeurtenissen van de Tweede Kruistocht die ons inzicht geven in verklaringen voor het falen van de tocht. Dat zijn *De Profectione Ludovici VII in Orientem* en *De Expugnatione Lyxbonensi*. De eerstgenoemde gaat over de reis van Lodewijk VII tot aan Antiochië, de tweede over de verovering van Lissabon in 1147. Hoewel deze bronnen de gebeurtenissen in Damascus niet beschrijven, laten zij wel zien waar succes en falen aan toe werden geschreven.

In *De Profectione* van Odo van Deuil (1110-1162) beschrijft deze monnik en hofkapelaan van Lodewijk VII de reis tot aan Antiochië. Volgens Berry staat hij bekend als een gedegen en betrouwbaar schrijver omdat hij ooggetuige was van de gebeurtenissen.⁸¹ Wat

---

⁷⁸ Otto of Freising, *The Deeds of Frederick Barbarossa*, 102.

⁷⁹ Ibidem, 103.

⁸⁰ Henry, Archdeacon of Huntingdon, *Historia Anglorum: The History of the English People*, ed. en vert. D. Greenway (Oxford 1996) 753.

⁸¹ Odo of Deuil, *De Profectione Ludovici VII in Orientem*, vert. V.G. Berry (Columbia 1948), xv-xxii.

opvalt aan de beschrijving van de reis tot Antalya is een beschuldiging aan twee kanten. Als eerste beschuldigt Odo de Duitsers vanwege hun lompe en provocerende gedrag.⁸²

De tweede beschuldigende vinger wijst in de richting van de Grieken, en in het bijzonder hun keizer Manuel I. De keizer zou samenwerken met de Turken en zelfs toestemming hebben gegeven om de kruisvaarders aan te vallen.⁸³ Als Lodewijk in Antalya aankomt, vertrekt hij met zijn edelen per schip. Zijn infanterie laat hij achter. Volgens Odo deed dit Lodewijk veel pijn. Het feit dat Lodewijk overleefde, kwam volgens Odo door Gods genade vanwege zijn vroomheid en de genade van mensen vanwege zijn integriteit.⁸⁴

De vraag is wat deze bron vertelt over het mislukte beleg van Damascus. Odo beschuldigt de Duitsers en de Grieken. Hoewel dit niets zegt over het beleg van Damascus, laat dit wel zien dat de schrijver druk bezig is met de schuldvraag. Daarnaast beschrijft Odo de veldslagen tot in detail waarbij hij ook ingaat op strategie. Hiermee had hij ook oog voor verklaringen vanuit militair en strategisch oogpunt.

De andere bron die wel over de Tweede Kruistocht gaat, maar niet over het beleg van Damascus is de anonieme *De Expugnacione Lyxbonensi*. De kruisvaarders die per schip naar het Heilige Land voeren werden in Porto door bisschop Pedro Pitões (1146-1152) overgehaald om Koning Alfonso I van Portugal te helpen met de herovering van Lissabon.⁸⁵ Nadat de stad veroverd is, stelt de bronschrijver dat het Gods ondoorgrondelijke wegen zijn die tot dit succes leidden. De christenen mogen dankbaar zijn dat de vijand gestraft werd.⁸⁶

Giles Constable noemt in zijn artikel over de Tweede Kruistocht nog een aantal andere westerse bronnen die het mislukte beleg van Damascus verklaren. In brieven van Koenraad is

---

⁸² Ibidem, 45-47, 101. Vooral de beschrijving na het verlies van de Duitsers bij Dorylaeum op 25 oktober 1147 laat hier iets van zien. De Duitsers zouden teveel op zichzelf vertrouwd hebben, Koenraad stelde dan ook dat een vroemer leven deze ellende voorkomen zou hebben.

⁸³ Ibidem, 55, 91, 127 en 137. Griekse gidsen zouden het Duitse leger misleid hebben, daarnaast zouden zij openlijk samenwerken met de Turken. Bovendien zorgden de Grieken voor te weinig schepen voor het leger van Lodewijk VII in Antalya. Ook zou de Griekse keizer toestemming hebben gegeven om de Franken aan te vallen. Zelfs de Turken zouden de kruisvaarders nog beter behandeld hebben dan de Grieken.

⁸⁴ Ibidem, 143.

⁸⁵ *De Expugnacione*, 69-71.

⁸⁶ Ibidem, 185.

te lezen dat het beleg mislukte door verraad van hen waar hij dat het minst van verwachtte. Hij noemt echter geen namen.⁸⁷ Constable noemt ook de anonieme *Annales Herbipolenses* en Gerhoh van Reicherberg (1093-1169). Zij zien de hele kruistocht als een zondige expeditie die door de duivel en zijn valse profeten ingegeven werd.⁸⁸

Forey noemt in zijn artikel de analist van Würzburg. Volgens deze bron zouden de Tempeliers verraad hebben gepleegd. Gerhoh van Reicherberg stelt dat volgens Forey Boudewijn en Lodewijk gedeserteerd hadden waardoor Koenraad alleen achterbleef.⁸⁹

Cole noemt de verklaring van Johannes van Casa-Maria. Hij zou Bernardus van Clairvaux geschreven hebben om de schuld niet bij zichzelf te zoeken. Hoewel de kruisvaarders misschien met een oprecht hart op weg gingen, waren ze onderweg tot duistere en duivelse wegen vervallen. Vanwege deze zonden veranderde God het plan en liet Hij de kruisvaarders over aan kwellingen en vervolgingen.⁹⁰

Naast de bronnen met religieuze verklaringen noemt Constable ook nog een aantal bronnen met meer strategische oorzaken voor het mislukken van het beleg. Volgens de auteur van het *Chronicon Mauriniacense* was Lodewijk VII de schuldige wegens zijn gebrek aan ervaring en wijsheid. De analist van Egmond verklaart het mislukken vooral door een verkeerd gekozen route. Een Angevijns schrijver ziet vooral de Franse hoogmoed als breekpunt, terwijl Geoffrey van Vigeois het gebrek aan geestelijke bijdragen binnen deze kruistocht als oorzaak ziet.⁹¹ Volgens Constable waren veel bronnen uit de twaalfde eeuw echter tevreden met een natuurlijke verklaring en zochten zij niet meteen naar een bovennatuurlijke verklaring.⁹²

Ook Edbury gaat in zijn artikel in op een aantal verklaringen van Engelse auteurs aan het einde van de twaalfde eeuw voor het mislukken van de Tweede Kruistocht. Hierbij stelt

⁸⁷ Constable, 'The Second Crusade', 219.

⁸⁸ Ibidem, 268.

⁸⁹ Forey, 'The Failure of the Siege', 14.

⁹⁰ P.J. Cole, *The Preaching of the Crusades to the Holy Land, 1095-1270* (Cambridge 1991) 56-57.

⁹¹ Constable, 'The Second Crusade', 274.

⁹² Ibidem, 271-272

hij dat Engelse schrijvers maar beperkt bronnen tot hun beschikking hadden. Dit waren waarschijnlijk alleen soldaten die terugkeerden van de Derde Kruistocht (1189-1192).

Gervase van Canterbury (1141-1210) en Ralf van Coggeshall (d. 1227) geven een niet-religieus antwoord op de vraag waarom de kruistocht en het beleg van Damascus mislukte. Zij gaan beide uit van omkoping van de Tempeliers, hoewel de eerstgenoemde zegt dat de Damasceners betaalden, terwijl de laatstgenoemde Nur ad-Din als omkoper ziet.⁹³

William van Newburgh (1136-1198) geeft een meer theologische verklaring. Allereerst zou Gods ongenoegen groot zijn vanwege de geheime zonden van de kruisvaarders. Daarnaast zouden de legers teveel op zichzelf en niet op God vertrouwd hebben. Vervolgens komt ook hij met een seculiere verklaring. Zaken als de plunderende Grieken met hun onbetrouwbare keizer, honger, hinderlagen van de moslims en slecht weer zouden oorzaken zijn geweest voor het mislukken van de expeditie.⁹⁴

Als laatsten worden twee personen behandeld die wel iets uit te leggen hadden na de mislukte kruistocht. Dit waren paus Eugenius III en Bernardus van Clairvaux. De eerstgenoemde had met zijn bul *Quantum Praedecessores* de aanzet gegeven tot de kruistocht. Cole noemt kort zijn reactie. Deze haalt hij uit een brief van Eugenius III aan Koenraad III. Hierin zou hij stellen dat tegenspoed erbij hoort in Gods plan voor mensen. Daarom moest Koenraad het niet toelaten om zijn geloof in God te laten verminderen door deze tegenslag.⁹⁵

De uitleg van Bernardus van Clairvaux is te lezen in *De Consideratione*. Omdat hij de kruistocht gepredikt had, moest hij ook uitleggen waarom deze mislukte. Bernardus ziet het mislukken vooral als een les van God om de mens te tuchtigen voor zijn zonden. De mens moet Gods wegen niet proberen te begrijpen.⁹⁶ Daarnaast haalt hij enkele Bijbelse passages

---

⁹³ P.W. Edbury, 'Looking Back on the Second Crusade: Some Late Twelfth-Century English Perspectives', in: M. Gervers (ed.), *The Second Crusade and the Cistercians* (New York 1992) 165.

⁹⁴ Ibidem, 166.

⁹⁵ Cole, *The Preaching of the Crusades*, 56.

⁹⁶ Bernardus van Clairvaux, *De Consideratione*, vert. een priester van Mount Melleray Abbey (Dublin 1921) 32-34.

aan waarin expedities niet lukten terwijl God ze wel wilde.⁹⁷ God wilde de kruistocht wel, maar dat was geen succesgarantie.

Bij het vergelijken van de westerse bronnen vallen een aantal zaken op. Als eerste komen auteurs regelmatig met religieuze verklaringen. Men schrijft het mislukken toe aan Gods ondoorgrondelijke wegen. Daarnaast is men, letterlijk of figuurlijk, op zoek naar een zondebok. Het falen wordt vaak verklaard vanuit de zondigheid van de kruisvaarders. Daarnaast zoeken veel bronnen ook een persoon of groep die de schuld gegeven kan worden. Ten tweede noemen vrijwel alle bronnen de tekortkomingen van de kruisvaarders als oorzaak voor het falen. De mislukking wordt niet verklaard vanuit de superioriteit van de moslims. De grootste verschillen tussen al deze westerse bronnen zit hem vooral in de vraag wie nu precies de schuldige is.

2.4 Vergelijking tussen Arabische, Syrische en westerse bronnen

De Arabische, de Syrische, en de westerse bronnen die schrijven over het beleg van Damascus vertonen een aantal opmerkelijke verschillen. De Arabische bronnen verklaren hun overwinning door de kracht van de verdediging en de binnenkomende nieuwe troepen.

De Syrische bronnen verklaren het mislukken vooral door onenigheid onder de kruisvaarders. Ook noemen zij het verplaatsen van de legers naar de andere kant van de stad en omkoping van de kruisvaarders door het aannemen van steekpenningen.

De westerse bronnen verklaren het mislukken vaak in religieuze zin. Dit doet men op twee manieren. De eerste manier is door Gods toorn over de zonde van de mens te noemen, de tweede manier is Gods wegen als ondoorgrondelijk af te schilderen. Daarnaast spreken de

---

⁹⁷ Ibidem, 35-36. Bernardus haalt eerst het verhaal aan van de uittocht uit Egypte zoals die beschreven is in de eerste hoofdstukken van het Bijbelboek Exodus. Mozes kreeg vaak de schuld van het volk toen er in de woestijn dingen misgingen, maar toch wilde God deze uittocht. Bernardus vergelijkt zich in deze situatie met Mozes. Het andere verhaal dat Bernardus aanhaalt is een verhaal uit Richteren 19. Hierin heeft God ingestemd om de stam van Benjamin aan te vallen, hoewel de eerste twee aanvallen mislukten, gaf God hier toch zijn toestemming voor. Daarom moet iedereen volgens Bernardus niet meteen denken dat God niet achter deze expeditie stond, ook al is deze nu mislukt.

bronnen regelmatig van een verrader. Daarbij is de lijst met namen van potentiële namen bijna net zo groot als de lijst met deelnemers aan de belegering.

De Syrische en Westerse bronnen vertonen overeenkomsten op het gebied van omkoping en de verplaatsing van de legers naar de andere kant van de stad. Dit zijn twee elementen die niet in Arabische bronnen voorkomen. Ibn al-Athir noemt als enige dat Mu'in ad-Din Unur lokale edelen opzette tegen de westerse kruisvaarders. Pogingen om het beleg af te kopen worden niet genoemd.

Dit is volgens mij niet vreemd. Allereerst is het de vraag of er omkoping plaats heeft gevonden. Als er omkoping is geweest, is het de vraag of kroniekschrijvers dat wisten. Een overwinning door omkoping kon echter beschamend zijn waardoor men dat niet opschreef.

Wat in vrijwel alle bronnen te zien is, is het gegeven dat het mislukken van het beleg een verrassing was. In zowel Arabische, Syrische als Westerse bronnen wordt gesproken van momenten waarop iedereen dacht dat de stad ingenomen zou worden. Daarmee hebben de meeste bronnen, zij het in verschillende mate, ook oog voor de strategische kant van het beleg. De verschillen zitten vooral in de oorzaken waardoor het beleg toch niet lukte. De Arabische bronnen verklaren dit vanwege verse versterkingen en hernieuwde strijdlust, de Syrische en Westerse bronnen door een blunder of door verraad aan de kant van de belegeraars. In het laatste deel zal worden ingegaan op hoe hedendaagse auteurs het mislukken van het beleg verklaren.

3. Bronnen uit de 20^e en 21^e eeuw over het beleg van Damascus

In het voorgaande deel is gekeken hoe bronnen uit de twaalfde en dertiende eeuw het mislukken van de belegering van Damascus verklaarden. In dit deel wordt ingegaan op auteurs uit de twintigste en eenentwintigste eeuw en hun verklaringen voor dit mysterie.

De standpunten van diverse auteurs komen aan bod in de verschillende fasen van het beleg. Eerst komt de stand van zaken aan bod voorafgaand aan de aanval. Hierna wordt gekeken wat hedendaagse auteurs zeggen over het verloop van het beleg. Als laatste komen verklaringen voor het mislukken van de belegering aan bod.

3.1 De stand van zaken voorafgaand aan de veldtocht

Diverse auteurs noemen onenigheid binnen het christelijke kamp voor de veldtocht begon op de vergadering in Palmarea op 24 juni 1148. Forey stelt dat volgens Mayer de Oosterse Franken en Boudewijn tegen de expeditie waren en daarom de expeditie wilden laten falen.⁹⁸

Nicolle is echter van mening dat juist de edelen in Jeruzalem voor een aanval op Damascus waren. Een zekere Guy van Beiroet zou de heerschappij over de stad moeten krijgen. Ook Boudewijn zou er baat bij hebben om de stad te veroveren.⁹⁹ Runciman noemt echter wel dat sommigen tegen deze veldtocht waren.¹⁰⁰

Mayer noemt wel een debat, maar niet dat er fanatiek tegenstand was tegen de veldtocht.¹⁰¹ Berry is echter van mening dat een deel van de inheemse groep een aanval op het bevriende Damascus niet verstandig vond. Een aantal zou zelfs naar huis zijn gegaan toen de keuze op Damascus viel.¹⁰² Hoch beaamt dat er een lange discussie was waarbij de aanval pas

⁹⁸ Forey, 'The Failure of the Siege', 19.

⁹⁹ Nicolle, *The Second Crusade 1148*, 54.

¹⁰⁰ Runciman, *A History of the Crusades*, 281.

¹⁰¹ Mayer, *The Crusades*, 103.

¹⁰² Berry, 'The Second Crusade', 507.

definitief werd toen de lokale edelen toestemming gaven.¹⁰³ Ook Philips noemt het debat, hij komt echter wel tot de conclusie dat de vergadering tot een unanieme beslissing kwam.¹⁰⁴

Hoewel dus niet alle auteurs een grote verdeeldheid noemen, is er een redelijke overeenstemming tussen de auteurs dat het besluit voor Damascus niet meteen breed gesteund werd. Er ging een lange discussie aan vooraf waarbij een substantieel deel van de vergadering niet voor een aanval op Damascus was. Hoewel men uiteindelijk een unaniem besluit nam, kan het dus goed zijn dat sommige aanwezigen ook na de vergadering niet overtuigd waren.

3.2 Het leger van de kruisvaarders

In dit deel wordt ingegaan op de legers die aan de aanval op Damascus deelnamen. Volgens Tyerman was het leger dat de stad uiteindelijk aan ging vallen imposant, het grootste leger in Palestina sinds de Eerste Kruistocht.¹⁰⁵ Dit leger was zo groot dat men een snelle overwinning verwachtte. Daarom werden er geen belegeringswerktuigen of grote voorraden meegenomen.¹⁰⁶ Ook Philips beaamt dat het een aanzienlijk leger was omdat alle inzetbare soldaten werden opgeroepen voor deze expeditie.¹⁰⁷ Berry noemt een aantal van 50.000 soldaten, een behoorlijk groot leger voor die tijd.¹⁰⁸ Ook Nicolle is van mening dat hoewel het aantal van 50.000 misschien wat overdreven, het leger zeker voor die tijd erg groot was.¹⁰⁹

Tyerman is van mening dat 50.000 niet genoeg was om Damascus te veroveren, maar dat de kruisvaarders dachten de Damasceners af te schrikken. De inwoners zouden de stad dan snel overgeven. De kruisvaarders zouden geen lang beleg maar een snelle overwinning gepland hebben.¹¹⁰

¹⁰³ M. Hoch, 'The Choice of Damascus', 367.

¹⁰⁴ Philips, *The Second Crusade*, 217.

¹⁰⁵ Tyerman, *God's War*, 330.

¹⁰⁶ *Ibidem*, 333.

¹⁰⁷ Philips, *The Second Crusade*, 218.

¹⁰⁸ Berry, 'The Second Crusade', 507.

¹⁰⁹ Nicole, *The Second Crusade 1148*, 55.

¹¹⁰ Tyerman, *God's War*, 332-333.

Er is dus een consensus dat het leger wat Damascus aanviel behoorlijk groot was, ondanks de verliezen van de Duitse en Franse legers in Klein-Azië. Of het ook groot genoeg was om Damascus in te kunnen nemen na een lang beleg is de vraag. Dat het leger op iedereen indruk maakte, lijkt echter wel het geval te zijn.

Bij diverse auteurs is te lezen dat Mu'in ad-Din Unur voorbereidingen trof zodra hij wist dat zijn stad aangevallen zou worden. De auteurs zijn het er niet helemaal over eens wanneer hij dit hoorde. Volgens Nicolle begon Mu'in ad-Din Unur al met de voorbereidingen vanaf april 1148 toen Koenraad en Boudewijn tijdens Pasen besloten hadden om Damascus aan te vallen.¹¹¹ Dit zou versterkingen vanuit Mosoel en Aleppo aanzienlijk meer tijd hebben gegeven om Damascus te bereiken dan dat deze voorbereidingen pas na 24 juni 1148 op de vergadering in Palmarea zouden zijn begonnen.

Ook Runciman noemt de roep om versterkingen van Nur ad-Din van Aleppo door Mu'in ad-Din.¹¹² Nicolle stelt echter wel dat de eerste boden naar Said ad-Din van Mosoel werden gestuurd.¹¹³ Hoewel niet alle auteurs het noemen lijkt het duidelijk te zijn dat Damascus zich goed voorbereidde op het beleg door de kruisvaarders. En hoewel het ook niet duidelijk lijkt te zijn waar precies als eerste hulp werd gevraagd, lijkt het in ieder geval duidelijk te zijn dat Nur ad-Din en/of Saif ad-Din ruim voor het beleg op de hoogte waren van de plannen van de kruisvaarders. Hierdoor hadden zij aanzienlijk de tijd om versterkingen te laten komen.

3.3 Het verloop van het beleg

Nu volgt het verloop van het beleg. De kruisvaarders hadden volgens Berry twee redenen om de stad aan de westelijke zijde aan te vallen. Allereerst omdat men met de moeilijk doordringbare boomgaarden aan die kant het moeilijkste stuk eerst zou krijgen. Ten tweede

¹¹¹ Nicolle, *The Second Crusade 1148*, 55.

¹¹² Runciman, *A History of the Crusades*, 282.

¹¹³ Nicolle, *The Second Crusade 1148*, 55.

omdat de bomen en de daar achter liggende rivier de legers van genoeg voedsel en drinken zou voorzien.¹¹⁴

De beschrijving van de eerste dag, 24 juli 1148, komt bij de meeste auteurs aardig overeen. De troepen van Boudewijn gingen voorop vanwege hun bekendheid met het terrein. Daarachter volgden de legers van Lodewijk terwijl de Duitse krijgsmacht de achterhoede vormde. Hoewel het verzet bij de boomgaarden sterk was en daar veel doden vielen, wisten de kruisvaarders toch door te drukken vanwege grotere aantallen en beter materiaal. Toen de aanval bij de rivier Barada stagneerde, kwam Koenraad met zijn ruiters naar voren en wist door te stoten waarna de kruisvaarders al na één dag voor de stadsmuur stonden. Toen leek alles erop te wijzen dat de stad snel veroverd zou worden.¹¹⁵ Dit is echter het moment waarop de verwarring om de hoek komt kijken, zowel bij het beleg als in de literatuur.

Volgens vrijwel alle auteurs verplaatste het leger zich op de derde dag, dinsdag 27 juli 1148, naar de oostzijde van de stad. Deze gesuggereerde verplaatsing van west naar oost is volgens velen echter het meest controversiële moment in de kruistocht. Zeker omdat men aan de oostkant op een kale vlakte zonder bomen of rivieren kwam. Waarom verplaatste het leger zich als men de overwinning al bijna kon ruiken?

Volgens Tyerman verplaatsten de kruisvaarders zich na twee dagen naar de oostzijde omdat zij aan de westzijde geen doorbraak wisten te forceren. De oostzijde zou minder goed te verdedigen zijn en daarom beter geschikt om aan te vallen.¹¹⁶ Volgens Hoch verplaatste het leger zich op suggestie van Oosterse Franken. Dit deed men omdat men dacht dat die kant slechter verdedigd werd.¹¹⁷ In een ander artikel stelt Hoch dat dit op een vergadering op 27 juli besloten werd, waarschijnlijk op initiatief van inwoners van Jeruzalem. Dit zou vooral

---

¹¹⁴ Berry, 'The Second Crusade', 507-508.

¹¹⁵ Hoewel de beschrijving in details verschilt, zijn de meeste auteurs van mening dat de kruisvaarders in ieder geval de boomgaarden en de rivier veroverd hebben. Voor de beschrijving van dit deel van het beleg zie: Philips, *The Second Crusade*, 220; Nicolle, *The Second Crusade 1148*, 57-59. en Berry, 'The Second Crusade', 508; Runciman, *A History of the Crusades*, 282.

¹¹⁶ Tyerman, *God's War*, 333.

¹¹⁷ Hoch, 'The Price of Failure', 182.

zijn vanwege de zwakkere verdediging en niet als reactie op komende ontzettingslegers. De kruisvaarders hadden de terugtocht namelijk al ingezet voordat deze ontzettingslegers bij Damascus aangekomen waren.¹¹⁸

Philips denkt hier anders over. Volgens hem hadden de kruisvaarders een perfecte uitgangspositie aan de westelijke zijde. De overwinning was nabij waarna de controversiële beslissing werd genomen om zich te verplaatsen naar zuidoostelijke kant. Deze verplaatsing noemt hij controversieel omdat men aan de westelijke kant een veel sterkere positie had. Koenraad en Lodewijk lieten zich echter leiden door advies van de lokale edelen.¹¹⁹

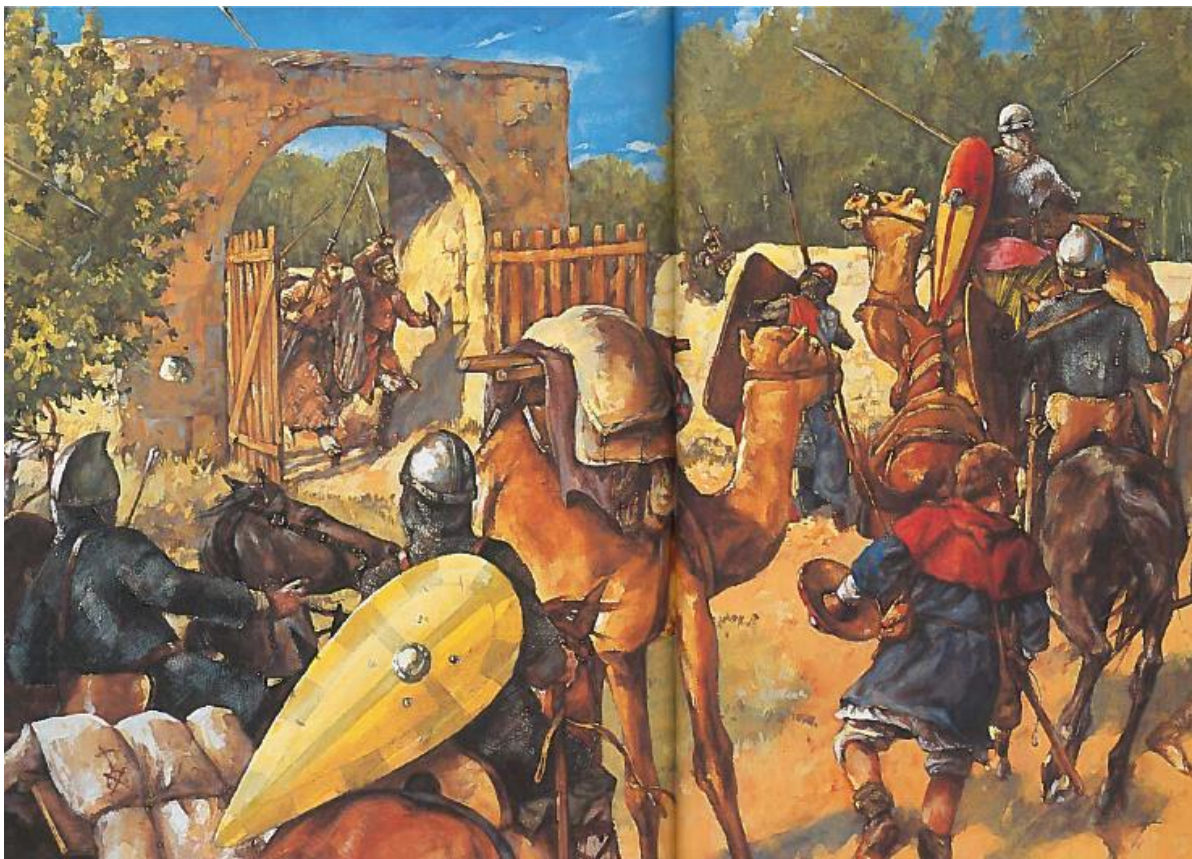
Nicolle noemt een aantal redenen waarom het leger zich verplaatste. Als eerste zou er verraad zijn gepleegd binnen het christelijke kamp. De gedachte dat dit het gevolg was van omkoping doet Nicolle echter af als onzin. De tweede optie was dat de kruisvaarders door zich te verplaatsen een beter uitgangspositie zouden hebben voor het geval de ontzettingslegers van Nur ad-Din en Saif ad-Din zouden arriveren. Ook zou de oostzijde zich minder goed lenen voor guerrilla-aanvallen van de Damasceners zoals deze aan de westzijde vanuit de boomgaarden werden gepleegd. De laatste optie zou de eerder genoemde zwakkere verdediging van Damascus aan de oostzijde zijn. Nicolle suggereert dat de guerrilla-aanvallen misschien wel de belangrijkste oorzaak waren voor de verplaatsing.¹²⁰

---

¹¹⁸ Idem, 'The Choice of Damascus', 367-368.

¹¹⁹ Philips, *The Second Crusade*, 221.

¹²⁰ Nicolle, *The Second Crusade 1148*, 71-75.

Figuur 6 – Een van de guerrilla-aanvallen die volgens Nicolle de belegeraars naar de oostzijde dwongen.

Mayer stelt dat de keuze voor Damascus en de uitvoering van het beleg even belachelijk waren. Hij is van mening dat de lokale edelen het beleg saboteerden uit angst voor legers van Nur ad-Din. Omdat men aan de oostkant gedwongen werd tot de terugtocht zouden deze edelen de westerlingen overtuigd hebben zich naar die kant te verplaatsen.¹²¹

Runciman noemt nog een ander argument waarom de kruisvaarders naar de oostelijke zijde verhuisden. Omdat er aan de oostkant geen boomgaarden waren, konden de Damasceners hen niet daar vandaan aanvallen. Door voortdurende uitvallen werden de belegeraars namelijk al in de verdediging gedwongen.¹²²

Daarnaast is Runciman overtuigd van de schuld van de lokale edelen. Omdat de legers van Nur ad-Din binnen enkele dagen bij de stad konden zijn, wilden zij zo snel mogelijk weg. De aanwezigheid van Nur ad-Din zou namelijk kunnen betekenen dat hij Damascus in zou

¹²¹ Mayer, *The Crusades*, 103-104.

¹²² Runciman, *A History of the Crusades*, 282.

nemen waarna de strategische positie van Jeruzalem op het spel kwam te staan. Daarom dwongen zij Koenraad en Lodewijk om naar de oostkant van de stad te gaan. Omdat de koningen van de edelen afhankelijk waren, volgden zij hun adviezen op waarmee zij zonder het te weten het beleg onderuit haalden.¹²³

Ook Berry denkt dat de verplaatsing naar de oostzijde het gevolg was van verraad van de lokale edelen. Zij zouden boos zijn dat Damascus was toegezegd aan Diederik van Vlaanderen, terwijl zij wilden dat Guy van Beiroet de heerschappij over de stad zou krijgen. Bovendien waren zij door Unur van Damascus aangemoedigd om de westerlingen in de steek te laten. Zij zouden alleen maar gekomen zijn om hun macht af te pakken. Hierdoor wilden de edelen Koenraad en Lodewijk weglukken bij het beleg.

Volgens Berry lokten de edelen de kruisvaarders naar de oostkant omdat deze zijde zich beter zou lenen voor de terugtocht. Deze terugtocht was aanstaande vanwege naderende ontzettingslegers.¹²⁴ Gibb beaamt dit. De dreigende komst van Nur ad-Din heeft volgens hem zeker een rol gespeeld in de beslissing het beleg op te breken.¹²⁵

Op dit punt zijn er dus duidelijke verschillen tussen auteurs. Hoewel vrijwel iedereen het erover eens is dat het leger zich verplaatste naar de oostzijde, is men het er niet over eens waarom men dit deed. Tyerman en Nicolle verklaren de beweging vooral vanuit strategisch oogpunt. Mayer, Runciman en Berry zijn overtuigd van omkoping en verraad van de lokale edelen. Hoewel Philips niet spreekt van verraad is hij ook van mening dat de verplaatsing het initiatief was van de lokale edelen.

In deze onenigheid is het standpunt van Forey interessant. Omdat de beschuldigingen zover uiteenlopen, vindt hij het hele idee van verraad niet sterk. Terwijl sommigen de Tempeliers of Boudewijn III beschuldigen, worden zij door andere bronnen juist van alle smet

---

¹²³ Ibidem, 284.

¹²⁴ Berry, 'The Second Crusade', 509.

¹²⁵ Gibb, H.A.R., 'The Career of Nūr-ad-Dīn', in: M.W. Baldwin en K.M. Setton (ed.), *A History of the Crusades. Volume 1: The First Hundred Years.* (Philadelphia 1969) 515.

vrij gepleit.¹²⁶ Dit wordt versterkt door het argument dat iedereen op zoek was naar een schuldige. Zoals Runciman stelt, kon men zich gewoon niet voorstellen dat een leger van deze omvang in vier dagen verslagen werd. Daarom was verraad of omkoping de enige mogelijkheid om dit te verklaren.¹²⁷

Na de verplaatsing naar de oostzijde was het namelijk snel gedaan met het beleg. Het lijkt erop dat de kruisvaarders de stad niet meer aangevallen hebben van deze kant. Op woensdag 28 juli 1148 besloot men het beleg te beëindigen en de terugtocht in te zetten. Het tekort aan water en voedsel, de naderende ontzettingslegers en de even sterke muren aan de oostkant die een snelle inname onmogelijk maakten lieten de kruisvaarders geen andere keus dan een schandelijke aftocht. In deze aftocht vielen volgens Runciman en Tyerman ook nog vele doden omdat de kruisvaarders voortdurend beschoten werden door boogschutters te paard waardoor de wegen bezaaid lagen met lijken.¹²⁸

De verplaatsing van het beleg wordt door veel auteurs als het keerpunt in het beleg gezien. Philips noemt het ontbreken van belegeringswerktuigen echter ook als een mogelijke verklaring.¹²⁹ Hoewel oudere werken nog uitgaan van omkoping of opzettelijk verraad, lijken recentere werken steeds meer uit te gaan van een verlies dat strategisch te verklaren is. Tekort aan voedsel en drinken, naderende ontzettingslegers en de onmogelijkheid om de stad nog in te nemen vanaf de oostzijde zouden de kruisvaarders tot de logische keuze van de aftocht gedwongen hebben. Ook Riley-Smith duidt het verlies volledig in strategische termen. Na de veroveringen van de boomgaarden en de rivier de Barada had men een goede positie om de aanval op de stad te openen. Daarop besloot men echter, om te anticiperen op aankomende ontzettingslegers, om de aanval naar de zwakkere oostelijke kant van de stad te verplaatsen.

---

¹²⁶ Forey, 'The Failure of the Siege', 18.

¹²⁷ Runciman, *A History of the Crusades*, 284.

¹²⁸ Ibidem, 284. en Tyerman, *God's War*, 333.

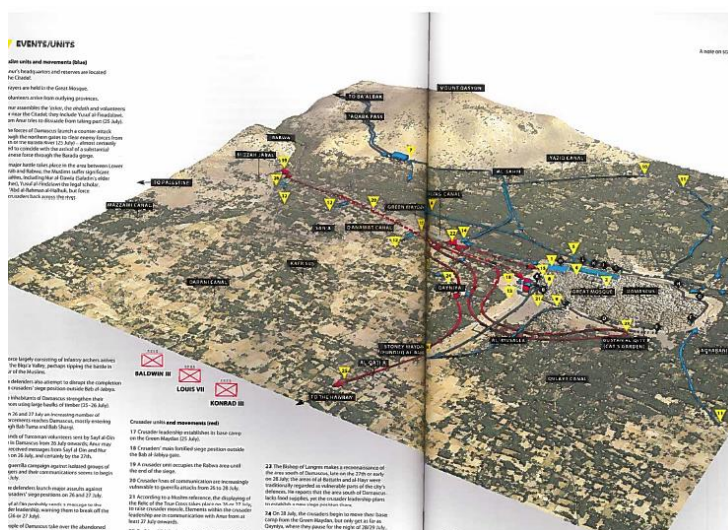
¹²⁹ Philips, *The Second Crusade*, 225.

Vanwege tekort aan water en voedsel en de onmogelijkheid om terug te keren naar de westkant vanwege herbezetting door de Damasceners werd men gedwongen tot de aftocht.¹³⁰

Er is een opmerkelijke ontwikkeling zichtbaar in de verklaringen van auteurs uit de twintigste en eenentwintigste eeuw. Bij oudere werken zoals die van Berry (1952)¹³¹, Runciman (1952)¹³² en Mayer (1965)¹³³ is te zien dat het mislukken van het beleg grotendeels wordt toegeschreven aan verraad van de lokale edelen waarbij omkoping door Mu'in ad-Din Unur niet uitgesloten wordt.

Recentere werken zoals die van Forey (1984) Hoch (1993)¹³⁴, Philips (2007), Tyerman (2006), Nicolle (2009) en Riley-Smith (2014) gaan steeds minder uit van een complot of omkoping door welke Islamitische leider dan ook. Verraad van de lokale edelen door de verplaatsing naar de oostzijde zou slechts een beweging zijn geweest om nog te redden wat er te redden viel. De moderne

auteurs duiden het mislukken vooral door een falende strategie van de belegeraars. Bij Nicolle is dit ook te zien in de toegevoegde kaarten en overzichten waarin de posities en strategische bewegingen van de diverse legers afgebeeld worden zoals te zien is op Figuur 7.

Figuur 7 – Een strategisch overzicht van het beleg in het boek van Nicolle. Het toevoegen van dergelijke overzichten laat zien dat het mislukken van het beleg strategisch geduid wordt.

¹³⁰ J. Riley-Smith, *The Crusades: A History* (Londen 2014) 155.

¹³¹ Hoewel in dit artikel gebruik is gemaakt van een versie uit 1957, komt het oorspronkelijke werk uit 1952. Daarom is er hier vanuit gegaan dat de ideeën van Berry uit 1952 komen.

¹³² Hoewel in dit artikel een druk uit 1957 gebruikt is, werd de eerste druk van dit deel uit het werk van Runciman in 1952 gepubliceerd. Daarom is er hier vanuit gegaan dat zijn ideeën uit dat jaar komen.

¹³³ In dit artikel is gebruik gemaakt van de vertaling van Gillingham uit 1988. Het oorspronkelijke werk: H.E. Mayer, *Geschichte der Kreuzzüge* (Stuttgart 1965). Omdat dit werk uit 1965 komt, zijn we ervan uitgegaan dat de ideeën ook uit dat jaar komen.

¹³⁴ Hoewel het artikel wat hier gebruikt wordt uit 1996 komt, is dit gebaseerd op het proefschrift van Martin Hoch uit 1993: M. Hoch, *Jerusalem, Damaskus und der Zweite Kreuzzug: Konstitutionelle Krise und äußere Sicherheit des Kreuzfahrerkönigreiches Jerusalem, AD 1126-54* (Frankfurt 1993). Daarom is er hier van uitgegaan dat de ideeën uit dat jaar komen.

Conclusie

In het eerste deel is geconcludeerd dat de aanval op Damascus toch niet zo vreemd was als auteurs ons lange tijd hebben laten geloven. Hoewel de beslissing achteraf misschien niet verstandig was, hadden de kruisvaarders op dat moment geen betere optie.

Het argument dat Damascus op grond van een alliantie uit 1140 een bevriende stad was, houdt geen stand in het licht van de nieuwe alliantie tussen Damascus en Aleppo in 1147. Het daaropvolgende conflict in 1147 met Jeruzalem over Hauran laat goed zien dat Jeruzalem en Damascus allang niet meer bevriend waren. Daarnaast zou de verovering van Damascus het Koninkrijk Jeruzalem grote strategische voordelen opgeleverd hebben in de strijd tegen Nur ad-Din van Aleppo. Bovendien was er met de kruisvaarders een grote troepenmacht aanwezig: als men Damascus wilde veroveren was er geen beter moment.

Desondanks mislukte het beleg totaal. Binnen een week waren de legers terug, letterlijk en figuurlijk totaal verslagen. Daarvoor zijn eerst de verklaringen uit de twaalfde en dertiende eeuw voor deze mislukking onderzocht.

Arabische bronnen verklaren het mislukken vooral door de kracht van de Damasceners en binnenkomende versterkingen. Syrische bronnen verklaren het mislukken vooral door onenigheid of omkoping in het kamp van de kruisvaarders. Een substantieel deel van de westerse bronnen duidt het verlies in religieuze termen. Gods straf voor de zonden of de ondoorgrondelijkheid van Gods wegen worden vaak aangedragen om het fiasco te verklaren.

Daarnaast zijn vooral Westerse bronnen vooral bezig met een schuldvraag. Diverse bronnen noemen omkoping door de Damasceners of verraad in het kamp van de christenen. Opvallend gegeven hierbij is dat vrijwel alle betrokkenen wel een keer genoemd worden als potentiële verrader. De grote overeenkomst in alle bronnen is het gegeven dat het mislukken van het beleg als een grote verrassing kwam. Op het moment dat iedereen erop rekende dat de kruisvaarders zouden winnen keerde het tij.

Bij de hedendaagse auteurs zijn vooral verschillen te zien in de motivatie voor het verplaatsen van het beleg. De grote overeenkomst tussen al deze werken zit hem vooral in het feit dat deze verplaatsing het keerpunt is geweest in het beleg. Vooral bij recentere auteurs wordt er steeds minder gesproken over mysterieuze omkooppraktijken of opzettelijk verraad. Als er al verraad was, was dat puur vanuit strategisch oogpunt om nog te redden wat er te redden viel. Verder wordt het verlies vooral verklaard door de falende strategie en het militaire overwicht wat Damascus en de ontzettingslegers hadden.

In negenhonderd jaar tijd is er veel veranderd, zo ook in de werken die over de Tweede Kruistocht en het beleg van Damascus gaan. Een groot verschil tussen bronnen uit de twaalfde eeuw en moderne werken is het ontbreken van religieuze verklaringen bij hedendaagse auteurs. Dit in tegenstelling tot veel auteurs uit de twaalfde eeuw zoals Willem van Tyrus, Johannes van Salisbury, Bernardus van Clairvaux en paus Eugenius III. Bij hen wordt de zondigheid van de mens of de ondoorgrondelijkheid van God als essentieel deel toegevoegd aan de verklaring voor het mislukte beleg. Hoewel bronnen uit de twaalfde eeuw de strategische kant van het verhaal niet vergeten, overheerst vaak de religieuze verklaring.

Een tweede verschil tussen de bronnen uit de twaalfde eeuw en moderne werken is het steeds meer ontbreken van een beschuldigende vinger door schrijvers. In de middeleeuwse bronnen worden regelmatig zaken genoemd als omkoping, arrogantie, zondigheid, hoogmoed, gebrekkig leiderschap, onenigheid of verraad door bepaalde personen of groepen. Dit zouden oorzaken zijn voor het mislukken van het beleg.

Bij moderne auteurs halverwege de twintigste eeuw is soms nog een kleine beschuldiging te lezen, maar dit wordt minder bij recentere auteurs. Zij hebben meer oog voor het totaalplaatje. Het beleg wordt meer vanaf een afstand bekeken waarbij sommige beslissingen als onverstandig worden beoordeeld.

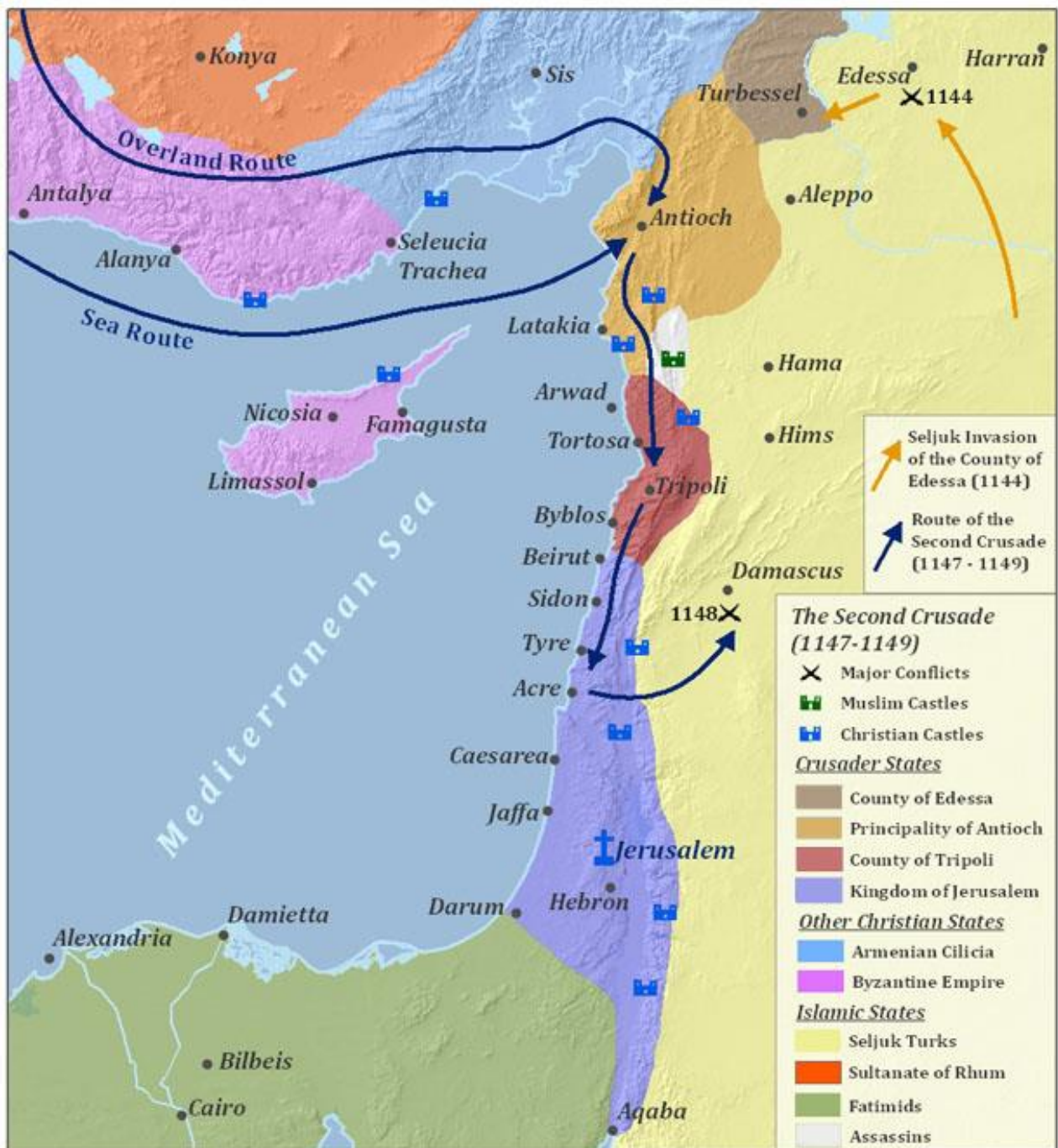

Hiermee is in een periode van bijna negenhonderd jaar een opmerkelijke ontwikkeling te zien. Allereerst zijn religieuze of bovennatuurlijke verklaringen volledig verdwenen in de twintigste eeuw. In de twintigste eeuw is echter ook nog een ontwikkeling te zien. In de jaren '50 en '60 werd het mislukken van het beleg nog regelmatig toegeschreven aan omkoping of verraad in het kamp van de kruisvaarders.

De laatste jaren wordt het mislukken van het beleg echter vrijwel uitsluitend strategisch geduid. Hoewel de kruisvaarders goede kansen maakten, was het leger toch te klein, had men misschien beter belegeringswerktuigen mee moeten nemen en zou men zich niet naar de oostzijde hebben moeten verplaatsen. Het beleg wordt als een schaakspel gepresenteerd waarbij de christenen hadden kunnen winnen, maar door een paar domme zetten toch verloren van Damascus en de binnenkomende versterkingen.

In moderne bronnen is dus steeds minder ruimte voor niet-strategische verklaringen. Dit is een opmerkelijke ontwikkeling: een substantieel deel van de bronnen noemt omkoping of op zijn minst pogingen daartoe. Dit kan dus goed een rol hebben gespeeld. Bij toekomstig onderzoek naar de kruistochten zou naast de strategische verklaringen meer oog moeten zijn voor andere soorten verklaringen. De recentere werken hebben de neiging deze verklaringen niet meer te noemen of serieus te nemen. Het is de vraag of daarmee recht gedaan wordt aan complexe mysteries zoals die voor de muren van Damascus in juli 1148.

Bijlage 1: Palestina tijdens de Tweede Kruistocht

Figuur 8 – Een overzicht van Palestina tijdens de Tweede Kruistocht

Bijlage 2: Overzicht betrokkenen*

Naam	Functie	Leven	Regering
Lodewijk VII	Koning van Frankrijk	1120-1180	1137-1180
Koenraad III	Rooms-koning (Duitse keizer)**	1093-1152	1138-1152
Frederik van Zwaben	Hertog van Zwaben***	1122-1190	1147-1152
Manuel I Komnenos	Griekse keizer in Constantinopel	1120-1180	1143-1180
Boudewijn III	Koning van Jeruzalem	1130-1163	1143-1163
Joscelin II	Graaf van Edessa	1113-1159	1131-1146
Diederik van de Elzas	Graaf van Vlaanderen	1100-1168	1128-1168
Fulco V van Anjou	Koning van Jeruzalem	1092-1143	1131-1143
Melisende	Moeder Boudewijn, weduwe Fulco V	1105-1161	1131-1153
Eleonora van Aquitanië	Vrouw van Lodewijk VII	1122-1204	1137-1204
Raymond van Poitiers	Vorst van Antiochië	1115-1149	1136-1149
Eugenius III	Paus tijdens Tweede Kruistocht	? -1153	1145-1153
Fulk van Angoulême	Patriarch van Jeruzalem	? -1157	1146-1157
Imad ad-Din Zengi	Heer van Mosoel en Aleppo	1085-1146	1127-1146
Nur ad-Din	Heer van Aleppo	1118-1176	1146-1174
Saif ad-Din Ghazi I	Heer van Mosoel	? -1149	1146-1149
Mu'in ad-Din Unur	Heer van Damascus	? -1149	1135-1149
Willem van Tyrus	Aartsbisschop van Tyrus Schrijver <i>A History of Deeds</i>	1130-1186	n.v.t.
Johannes van Salisbury	Schrijver <i>Historia Pontificalis</i>	1120-1180	n.v.t.
Hendrik van Huntingdon	Schrijver <i>Historia Anglorum</i>	1088-1157	n.v.t.
Ralf van Coggeshall	Schrijver <i>Chronicon Anglicanum</i>	? -1227	n.v.t.
Gervase van Canterbury	Schrijver <i>The Chronicle</i>	1141-1210	n.v.t.
Willem van Newburgh	Schrijver <i>Historia rerum Anglicarum</i>	1136-1198	n.v.t.
Otto van Freising	Bisschop en Duits kroniekschrijver	1112-1158	1138-1158
Odo van Deuil	Schrijver <i>De Profectione Ludovici VII</i>	1110-1162	n.v.t.
Bernardus van Clairvaux	Abt in Clairvaux en kruistochtprediker	1090-1153	n.v.t.
Ibn al-Qalanisi	Schrijver <i>Damascus Chronicle</i>	1071-1160	n.v.t.
Ibn al-Athir	Schrijver <i>The Complete History</i>	1160-1233	n.v.t.
Sibt Ibn al-Jawzi	Islamitisch kroniekschrijver	1114-1200	n.v.t.
Abu Shama	Islamitisch kroniekschrijver	1203-1267	n.v.t.
Michaël de Syriër	Syrisch patriarch en kroniekschrijver	1126-1199	n.v.t.
Bar Hebraeus	Syrisch bisschop en kroniekschrijver	1226-1286	n.v.t.

* In dit overzicht zijn alleen de functies van personen genoemd die te maken hebben gehad met de Tweede Kruistocht. De jaartallen zijn gebaseerd op de gebruikte literatuur.

** Hoewel Koenraad III aangeduid is als Duitse keizer, is hij nooit echt tot keizer gekroond. In de bronnen wordt hij echter altijd wel zo genoemd, daarom is daar hier ook voor gekozen.

*** Dit is eveneens de latere keizer Frederik I Barbarossa, één van de machtigste en succesvolste Duitse keizers uit de middeleeuwen. Hij was keizer van 1155 tot 1190.

Bibliografie

Primaire Bronnen:

Bernardus van Clairvaux, *De Consideratione*, vert. Priester van Mount Melleray Abbey (Dublin 1921).

Bernardus van Clairvaux, *Brief 363*, in: *Werken van St. Bernard van Clairvaux. Vol. 6: De brieven van den heiligen Bernardus*: vert. A. van Duinkerken (Zundert 1973) 180-183.

De Expugnatione Lyxbonensi: The Conquest of Lisbon, vert. C.W. David (Cambridge 1936).

Eugenius III, *Quantum Praedecessores*, vert. L. en J.S.C. Riley-Smith in: J. Philips, *The Second Crusade: Extending the Frontiers of Christendom* (New Haven 2007) 280-282.

Gabrieli, F., *Arab Historians of the Crusades*, vert. E.J. Costello (London 1969).

Henry, Archdeacon of Huntingdon, *Historia Anglorum: The History of the English People*, ed. en vert. D. Greenway (Oxford 1996).

Ibn Al-Qalanisi, *The Damascus Chronicle of the Crusades*, vert. H.A.R. Gibb (New York 1980).

John of Salisbury, *Historia Pontificalis*, ed. en vert. M. Chibnall (Oxford 1986).

Odo of Deuil, *De Profectione Ludovici VII in Orientem*, vert. V.G. Berry (Columbia 1948).

Otto of Freising, *The Deeds of Frederick Barbarossa*, vert. C.C. Mierow en R. Emery (Toronto 1994).

Taylor, W.R., 'A New Syriac Fragment Dealing with Incidents in the Second Crusade', *The Annual of the American Schools of Oriental Research* 11 (1930) 120-130.

Tritton, A.S. en Gibb, H.A.R., 'The First and Second Crusades from an Anonymous Syriac Chronicle', *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland* 2 (1933) 273-305.

William of Tyre, *A History of Deeds Done Beyond the Seas*, vert. E. Babcock en A.C. Krey (New York 1976).

Secundaire Bronnen:

Berry, V.G., 'The Second Crusade', in: M.W. Baldwin en K.M. Setton (ed.), *A History of the Crusades. Volume 1: The First Hundred Years*. (Philadelphia 1969) 463-512.

Cole, P.J., *The Preaching of the Crusades to the Holy Land, 1095-1270* (Cambridge 1991).

Constable, G., 'The Second Crusade as seen by Contemporaries', *Traditio* 9 (1953) 213-279.

Edbury, P.W., 'Looking Back on the Second Crusade: Some Late Twelfth-Century English Perspectives', in: M. Gervers (ed.), *The Second Crusade and the Cistercians* (New York 1992) 163-169.

Edbury, P.W. en Rowe, J.G., *William of Tyre, Historian of the Latin East* (Cambridge 1988).

Evans, G.R., *Bernard of Clairvaux* (Oxford 2000).

Forey, A., 'The Failure of the Siege of Damascus in 1148', *Journal of Medieval History* 10 (1984) 13-23.

Gibb, H.A.R., 'The Career of Nūr-ad-Dīn', in: M.W. Baldwin en K.M. Setton (ed.), *A History of the Crusades. Volume 1: The First Hundred Years*. (Philadelphia 1969) 513-527.

Hoch, M., *Jerusalem, Damaskus und der Zweite Kreuzzug: Konstitutionelle Krise und äußere Sicherheit des Kreuzfahrerkönigreiches Jerusalem, AD 1126-54* (Frankfurt 1993).

Hoch, M., 'The Choice of Damascus as the Objective of the Second Crusade: A Reevaluation', in: M. Balard (ed.) *Autour de la Première Croisade* (Parijs 1996) 359-369.

Hoch, M., 'The Price of Failure: The Second Crusade as a Turning-Point in the History of the Latin East?', in: J. Philips en M. Hoch (ed.), *The Second Crusade: Scope and Consequences* (Manchester 1991) 180-200.

Mayer, H.E., *The Crusades: Second Edition*, vert. J. Gillingham (Oxford 1988).

Nicolle, D., *The Second Crusade 1148: Disaster outside Damascus* (Oxford 2009).

Phillips, J., *The Second Crusade: Extending the Frontiers of Christendom* (New Haven 2007).

Phillips, J. en Hoch, M., 'Introduction', in: J. Philips en M. Hoch (ed.), *The Second Crusade: Scope and Consequences* (Manchester 1991) 1-14.

Riley-Smith, J., *The Crusades: A History* (Londen 2014).

Runciman, S., *A History of the Crusades. Vol II: The Kingdom of Jerusalem and the Frankish East, 1100-1187* (Cambridge 1957).

Tyerman, C., *God's War: A New History of the Crusades* (Londen 2006).

Illustraties:

Illustratie voorzijde – Het beleg van Damascus. 1490, auteur onbekend.

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/30/Siege_of_Damascus%2C_second_crusade.jpg, geraadpleegd op 2-1-2015

Figuur 1 – Bernardus van Clairvaux preekt de Tweede Kruistocht. Van een Frans manuscript van *A History of Deeds Done Beyond the Seas* van Willem van Tyrus uit het einde van de dertiende eeuw. In Bibliothèque intercommunale d'Épinal-Golbey, Epinal, MS 45, fo. 140r. In: J. Philips, *The Second Crusade: Extending the Frontiers of Christendom* (New Haven 2007) Illustration 2.

Figuur 2 – De bijeenkomst te Vézelay. Afbeelding van Emile Signol uit de 19e eeuw.

<http://ericcostanzo.files.wordpress.com/2012/05/bernardpreachingsecondcrusadefullcolor.jpg>, geraadpleegd op 2-1-2015

Figuur 3 – Het overleg van Palmarea en de aanval op Damascus: Van een Frans manuscript van *A History of Deeds Done Beyond the Seas* van Willem van Tyrus uit 1280. In Lyon, Frankrijk, Bibliothèque de la Ville, MS 828. In: J. Philips, *The Second Crusade: Extending the Frontiers of Christendom* (New Haven 2007) Illustratie voorzijde.

Figuur 4 – Koenraad III, uit *Chronica regia Coloniensis* van een anonieme middeleeuwse Latijnse kroniek. In Brussel, België, Bibliothèque royale de Belgique, MS 467, folio 64 verso. In: D. Nicolle, *The Second Crusade 1148: Disaster outside Damascus* (Oxford 2009) 17.

Figuur 5 – Willem van Tyrus, werkend aan zijn manuscript. Van een Frans manuscript van *A History of Deeds Done Beyond the Seas* uit de dertiende eeuw. In Parijs, Bibliothèque Nationale, MS 2631, f.1r

http://en.wikipedia.org/wiki/William_of_Tyre#mediaviewer/File:William_of_tyre.jpg,

geraadpleegd op 2-1-2015

Figuur 6 – Een bevoorradingsseenheid van de kruisvaarders valt in een hinderlaag buiten Damascus. Illustratie van C. Hook in D. Nicolle, *The Second Crusade 1148: Disaster outside Damascus* (Oxford 2009) 72-73.

Figuur 7 – Een strategisch overzicht van het doorbreken van het beleg met behulp van pijlen, nummers en letters om de locaties en bewegingen van de verschillende kampen strategisch inzichtelijk te maken. Illustratie van C. Hook in D. Nicolle, *The Second Crusade 1148: Disaster outside Damascus* (Oxford 2009) 48-49.

Figuur 8 – Een overzicht van Palestina tijdens de Tweede Kruistocht. In *Historical Atlas of the Mediterranean*.

http://www.exploremed.com/Images/Maps/Crusade_3.jpg, geraadpleegd op 2-1-2015